

ВИДАВНИЦТВО "СОЮЗА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК"

РАННЯ ЗОРЯ

ЛІТЕРАТУРНО-ГРОМАДСЬКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІСЯЧНИК

"RANNA ZORYA"
UKRAINIAN MONTHLY

Vol. I.

JANUARY AND FEBRUARY

No. 1-2

ВИДАВНИЦТВО "СОКРА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК"

РАННЯ ЗОРЯ

ЛІТЕРАТУРНО-ГРОМАДСЬКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІСЯЧНИК

"RANNA ZORYA"

UKRAINIAN MONTHLY

* UKRAINIAN CLUB
of Tarasa Shevchenka *
335 Pine St.
MANCHESTER, N. H.

VOL. I.

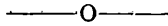
JANUARY AND FEBRUARY

No. 1-2

1918

„RANNA ZORYA”
„THE MORNING STAR”
PUBLISHED MONTHLY BY
THE EDITORIAL COMMITTEE OF THE
UKRAINIAN WOMEN'S ALLIANCE
OF AMERICA

AT 2238 RICE STREET, CHICAGO, ILLINOIS

Terms of Subscription:

A year	\$1.50
Single copy15
Double copy25

ВІД РЕДАКЦІЇ.

На жаданє членів “Союза Українських Жінок” в Америці — починаємо з 1918 роком нове видавництво. “Рання Зоря”, буде присвячена в першій мірі справам українського жіноцтва, а відтак по змозі і силам, всьому загалови нашої іміграції.

Ціль нашого видавництва одна: дати українському жіноцтву все те, що розбуджувало би свідоме почуття обов'язків до себе самих, своєї рідні, свого народа та до усіх сучасних загально-людських справ.

Одним словом, ми хочемо подавати такий матеріал, який зробив би нас більше ідейними, думуючими і більше критичними на все те, що діється довкруги нас.

О скільки видавництво, яко літературний місячник, служити ме загалови нашої іміграції, залежати се буде виключно від сього загалу, від його заінтересованя і помочи в редагованю.

Та просити о сталих співробітників ми поки що не можемо; але тих, котрі могли-б поза свої обов'язки найти тільки часу, щоб помочи нам своєю працею, приймемо з найщирішою дякою. Будуть вони мати вдоволенє, що одинокє видавництво жіночої іміграції, так дуже потрібне нашому життю, виходити буде тим красєе, тим богатіше змістом, чим більше людей стане до праці.

О надсиланє передплати ми покищо не просимо, бо не знаємо, як наш загал прийме наше видавництво. Попкищо ми лише відкликуємо ся до українського загалу, щоби ніхто не брав до рук сього числа, не зложивши вперед за те число коптів видавництва і поштової пересилки. Коли всі читачі будуть почувати ся до сього обов'язку і так зроблять, то нам звернуть ся видатки першого накладу і видавництво буде забезпечене.

**Редакційний Комітет Союза Українських Жінок
в Америці.**

НА НОВИЙ РІК.

Серед хмар в високім небі
Тоне срібний корабель,
Наче ангел переходить
Вісімнадцятий щабель.

Я дивлю ся в чорні хвилі
В безконечній вишині
І пливу, як срібний місяць,
В незміримій глибині.

Місяць топче шлях утертий
Вкола матінки землі...
— "Де-ж мої стежки зійдуть ся?!..."
Викрик тана десь в імлі...

Ол. Неприцький-Грановський.

КРИК ДУШІ МОЄЇ.

На дні душі моєї чути крик,
Великий крик тяжкої муки.
Його не змовкнуть грізні звуки,
Як довго на чужих ланах мужик,—
Мій брат, мозолить рабські руки...

На дні душі моєї крик гремить
Бажанем волі, кращого життя,
Всього того, чого не знаю я...
Мій розум беть ся... Він огнем гремить...
Бажаннем знань рида душа моя...

На дні душі моєї крик росте...
Вже час покинуть нам тинятись,
Час з людським поступом зрівнятись,
Здобути сонце правди золоте
І в щасті з всесвітом обнятись...

Ол. Неприцький-Грановський.

ЖІНОЦТВО В РОСІЙСЬКІЙ РЕВОЛЮЦІЇ.

Життя Зінеїди Коноплянникової.

Память погибших борців і мучеників, віддавших своє життя в боротьбі за изволене поневоленых, повинна все оставати в серцях живучих.

Тим більше, що між гнобленими найбільше гнобленим був наш народ; і кожне життя, кожда капля крови віддана за свободу російських народів, була і за нас дана. Тому помянім безсмертних борців, котрі своїм терпінєм стелили шлях волі рівности, братерства і повалили царат, а на його руїнах збудували нове життя російським народам.

Одною з тих, що їх память не загине в історії свободної Росії була молода дівчина Зіня Коноплянникова.

Вона родила ся в 1879 році в місті Петрограді і там скінчила мійські школи і учительський семинар. Учителькою була в малім місточку в ліфляндській*) губернії між естонським народом, далеко від світу, серед лісів та озер, серед крайно бідний людей. Не було у них свої землі, бо вся земля належала баронам та великим панам. Ловили рибу і жили тим, що давало озеро. Та бідність, недостаток, з яким боров ся естонський народ, не робили на Коноплянникову так великого вражіння. Вона-ж сама з бідними батьками, матерю селянкою і батьком салдатом, переживала в життю гірку біду. Та одного не могла зрозуміти: як можна жити так без надії на краспу будучність, без протесту проти кривди, без боротьби... Та не знаючи їхньої естонської мови вона не могла вчити їх, до чого їм стреміти, як поправити свою нещасну долю, як і за що бороти ся. А в школі вся наука подавала ся в російській

*) Ліфляндія, край в Росії, коло Балтійського моря. В Росії була ліфляндська губернія, що з півночи межувала з естонською губернією, зі сходу з Чудським озером, з півдня з курляндською губернією, із заходу з Рижським заливом Балтійського моря. Губернія населена: Лотишами, Естами, Німцями і другими народами.

мові. Тяжко було глядіти, як малі діти примушені говорити лише по російськи жалісно дивили ся на неї і наче питали ся: а чому не можна в тих стінах говорити своїм рідним язиком. Тяжко було слухати, як молоді хлопці виспих кляс не знаючи ні історії, ні не розуміючи сучасного свого народа, вміли широко і докладно розказувати про чужу і далеку минувшину, як царі Олег і Рурик воювали за царський престол.

Російська школа не давала просвіти тільки деморалізувала молоді серця для інтересів царського ладу.

По році життя в Ляфляндії Конопляннікова перейшла в сельську школу петербурської губернії. Обставини, в яких приходилось їй жити, — були такі: урядник, на сусідній горі батюшка, а біля него псаломщик. Всі чотири слідили за нею і писали доноси начальству.

Стане бувало говорити з людьми про звичайні річи, вже псаломщик доносить інспектору, що учителька не займаєть ся школою, але за богато розговорюєть ся з народом; батюшка собі пише до своїх властей, що учителька якісь то нові віри заводить, загрожує єдиному святому православію; а коли заняла ся народним житєм, то доносам урядників і жандармів не було вже кінця. То інспектор, то губернатор, то власть духовна кликали на слідство. Два роки з половиною так учительовала поки врешті викинули її власти з учительства. Та вона вже не плакала. Пережите утвердило її в однім, що в таких умовах неможливо ділити ся з народом своїм знанням, неможливо відкрити йому очей, показати на справжні причини його горя. В таких умовах неможливо думати про гармонійний розвій чоловіка, як наука педагогії *) учить.

Передусім треба знищити ті обставини російського життя і сотворити нові. Одинокий вихід в боротьбі з існуючим порядком і його представниками, самодержавним царським правительством. І так Конопляннікова пристала до революціонерів.

Скоро опісля її арештували. Держали в тюрмі близько рік, випустили, а через дві неділі знова арештували. Коли

*) Педагогія — наука про те, як навчати та виховувати.

випустили другий раз в 1904 році, вона виїхала за границю і жила в Швейцарії.

Відпочавши і поправивши розстроєні тюрмою нерви вернула ся в Росію і стала працювати як член партії соціалістів-революціонерів.

Після тюремного досвіду і урядових переслідувань її революційних дух кріпив ся. Ясно бачила, що таке цар Микола і його чиновники, губернатори і всякого рода дорадники-посіпаки.

Бачила, що правити з їх погляду, значило грабити, убивати, живих в могилу класти.

Ясно бачила, що самодержавіє держить ся насильством, гвалтом і що тільки таким самим способом можна його звалити, і що нічо не сотворить ся нового, коли не повалить ся старого.

І так вона стала терористкою...

Як судили Конопляннікову.

Її арештували сейчас після убійства генерала Міна*) і посадили в петропавловській кріпости. Вона відказала ся дати своє імя, та через вісім днів її взнали і обвинили за дві річи: убійство генерала Міна з уперед обдуманним пляном і приналежність до партії соціалістів-революціонерів.

Після кількох слів прокуратора і адвоката, назначеного самим судом, Конопляннікова так пояснила свій вчинок:

— “Я — член партії соціалістів-революціонерів; убилъ Міна яко убійника повставших борців за свободу, яко убійцю тих невинних людей, що їх кровію политі улиці Москви.

“Всім памятні декаброві**) дні в Москві, де по приказу

*) Генерал Мін, будучи полковником, був командантом сямьоновського полка в Москві в час “грудневого повстаня” 1905 року. Його вбила Зінеїда Конопляннікова в Петергофі дня 13. серпня 1906 року.

**) В грудни 1905 року в Москві вибухло велике повстане робітників, підчас котрого прийшло до довгих та кровавих битв на вулицях та барикадах. Повстане почала ся “загальним страйком” дня 7. грудня; руководила ним московська рада робітничих

губернаторів Міна і Рімана убито сотні людей. За що, питаю ся, убивали невинний народ? За те, що умучений, темний, голодний, обурений провокаторським маніфестом царя Миколи і всьою політикою царською правительства, підняв протест проти своїх гнобителів і тиранів?

“Цар Микола, подібно як Іван Грозний оточив себе опричниками*). Міни, Орлови, Трепови — се його дорадники. Руки кожного із них обарвлені народною кровю. Убиваючи одного із дорадників Миколи Романова, хочемо остерегти всіх, що як падуть підпори царського престолу, так може впасти і самий престол.

“Питаєте ся, хто нам дав право убивати. А я питаю ся словами самого народу: а хто вам дав право віками держати нас в темноті, бідности, тюрмах, засилати на каторги, вішати і убивати десятками, сотнями?

Хто дав вам таке право?

“Ви самі його взяли по праву сильного і санкціоновали те, що ви самі видумали. А тепер йде нове, народне право. Ви обявили тому народному праву боротьбу на життя і смерть. А ми, вийшовши з народа боремо ся за нашу свободу, чуємо в собі силу бороти ся з вами з оружієм в руках.” —

* * *

Після такої оборони її засудили на смерть. Судили — наколи се мож назвати судом тих офіцерів гвардейських полків до котрих полків належав власне убитий її рукою генерал Мін; судили в тім самім відділі Петропавлівської кріпости,

депутатів. Кроваві стички з міліцією та військами почали ся дня 9. грудня і в слідуючих днях дійшли до великих розмірів. Кінець кінців повстанє було здушене сьомоновським гвардейським полком в днях 17. та 18 грудня.

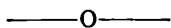
*) Опричники — прибічна гвардія дикого та жорстокого московського царя Івана Грізного, котра складала ся з молодих бояр, що обіщували виречи ся всего у світі і служити лише цареві. Вони вславили ся страшним знущанєм над московським народом; з відси слово “опричники” набрало значіння: диких грабителів, розбишак, що dokonують рабунку під царською охроною.

Зінеїда Конопляннікова

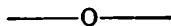
де вона мучила ся дожидаючи засуду. А щоб заглушити совість і страх, щоб додати більше смілости і рішучости товаришам Міна, котрі її судили, правительство наказало оголошувати їх імена і подавати до загального відома.

І судії рішили і виконали засуд. А правительство не лише наказало оголошувати імена судіїв, але й заборонили самим судіям і тим, котрі виконували тяжкий засуд, говорити що будь про їх страшну роботу. Але правительственна заборона не в силі була заглушити їх совість. Грижа совісти і почуте величи геройського чинку, котрих не затратив і Юда привівший Христа на Голгофту — були сильніші чим які погрози і прикази царату. То оден то другий з учасників суду розказували свою страшну, пригнобляючу душу роботу. Так оден із них в більшім крузі слухачів, розповів докладно як виконали засуд смерти над Коноплянніковою.

Смерть Зінеїди Конопляннікової.

Ще в Петропавлівській кріпости вона зробила на своєму окруженні незвичайне вражіння. Ніхто не сподівався побачити жінку, засуджену на смерть, так спокійною і з рівновагою... Вона пішла на смерть, мов на яке свято; вона знала що її смерть завдасть новий удар ворогам, нову перемогу борцям за свободу. І ті люде, котрі в день смерти супроводжали її в дорозі на смерть за возом, в котрім вона їхала, не могли увільнитися від тяжких, пригнітаючих думок; они боялися глянути оден другому в очи; кожному було страшно і стидно згадати, за чим вони їдуть. Лікар, що мав перший підійти до її мертвого тіла заглушив свою совість вином, так щоб втратити свідомість своєї роботи.

Все було готове, надходив час виконання засуду. На дворі помало світало і в кінці розвидніло ся на стільки, що можна було читати без огня. Була друга година по півночі. Прокуратор приступив до засудженої і спитав її, чи не хоче лишити рідні, другам письма з своєю останньою волею. Далі слово, що сповнить її бажання, і збереже тайну. Вона відмо-

вила ся... Тоді він предложив їй передати устно її слова. Вона подумала хвилиночку і знова відказала.

На шафот вийшла зовсім спокійна. Приступив кат, готовий заложити петлю. Вона просила не торкати її, тільки показати, як затягнути.

Читаючи засуд секретар не видержав. Його голос зазвучав, руки задрожали. Сусід вирвав у нього письмо і дочитав.

Не встояв ся оден із салдатів. Первий раз бачив, як вінають жінчину. Нерви його не видержали — він без пам'яті упав.

І так воно довершило ся... Так погинула в обороні за свободу народів друга жінчина після Зофії Перовської. А умираюча говорила: — “Прости мій народ! Так мало могла тобі дати, лише одно своє життя.” —

З російського переповіла Е. С—ська.

МОРСЬКІ ХВИЛІ.

Сиджу над морем...

Шумить воно, кипить, наче людське життя.

Грають хвилі, женуть ся в перед, але скоро вертають, бо дорогу їм загородили грізні скелі берега. З жалем вони повертають, риданєм, піснями оплакують своє горе, свою неволю.

І тільки білі меві буяють понад морем, наче людська думка і то никнуть в облаках, то знов спускають ся у низ і сідають на морські хвилі. А на тих хвилях колише ся тільки безмежний смуток. А буйний вітер нових ідей збирає той сум і грюмадить у одну темну хмару, а з хмари родить ся буря. Заворушить вона усі хвилі громовим голосом, проголосить боротьбу і хвилі лискавкою зривають ся до бою. Нападуть вони на ворожі скелі, щоб їх розбити, а собі отворити дорогу в далекий світ.

Однак не все досить одної хвилини, щоб знищити те, що віки збудовали.

Твердо стоять одностайні скелі на своїх кріпких основах. І хвилі знеможені, розбиті, вертають безнадійно назад у море, клянучись, що вже більше не підіймуть рук на переможеного ката...

Минають віки...

Далекі покоління впресли в неволі, про волю забули. А що хвиля родять ся хвилі нові і пробують молодечих кріл. З цікавостю та невинністю гріють ся вони до сонця — а потім бажують линути в безкрай. Але тут несподіванка...

Могутні скелі не пускають в перед.

“Що се? — питають зачудовані хвилі.

— “Це відвічні права, закони, що не дозволяють нам іти куди захочемо. Дивіть ся які вони кріпкі, не порушні. Нам з ними добре, бо вони забеспечують нам спокійне життя. хоч обмежують нашу свободу, то до сего легко привикнути...” — так одвічає море.

“Ми хочемо свободи, хочемо бути без перепони по цілому світові! Аджеж наш світ є”! — кричать молоді хвилі.

“Ха, ха, ха, — смієть ся море — це вам молодим та дурним у голові перевернулось! Колись і ми так думали, а тепер бачимо, що то не можливе. І ви порозумнішаєте та побачите, що вам не змінити того, що віками бudoвалося”.

— Ні, ніколи — кличуть молоді — краща смерть, як неволя! Ми посвятимо усе, що найдороще, родину, життя, молодість — усе зложимо на жертвеннику свободи — а скинемо гнітуче ярмо!

А ти старе море шуми далі, як досі. В твою шню вросло вже ярмо.

А море тільки гнівно пробурмотить: — Що? Молоді хотять старих розуму вчити? Йдіть проч невдячні діти!

А молоді хвилі питають у вічного сонця:

“Ти ясне сонце, що усе сієши і бачиши і знаєши всі людські діла — скажи нам, ти, вічна правдо, чи вибором ми волю?”

А сонічко каже:

“Боріть ся! свята ваша справа: усе в вашій силі!”

З молодим жаром величного запалу кидають ся хвилі, кидають ся юні в нерівну боротьбу. Білими грудьми повними святого бажання хотять вони розбити горді скелі.

І йдуть вони, осяяні раною зорею, йдуть вони не на весіля, а на похибну, люту смерть. На їх високих, ясених чолах красують ся не вінці весняного барвінку, а колочі терневі вінці.

Молоді очі сяють безмежною відвагою.

І кидають ся молоді борці на острі кінчасті скелі, на їх сухі ребра, на їх дике серце, що не знає пощади. І згинуть всі борці до одного.

Задрожить земля, заплачуть кипариси, а ясне личко сонця скривить ся болем безмовного страждання.

А скелі заглумлять ся: Ось вам бунтівники! Так згине усякий, хто піднесе руку на — сильних міра сего.

А тліні останки відважних борців плинуть назад до моря, з котрого колись повстали. Сплинуть окрашені піною, білою, як невинність погибших борців.

Піна не згине у морі, а понесесь на хребті других хвиль далеко. Усе нові борці йти-муть. Та чи даремна та смерть?

Чом ті грізні скелі такі поморщені, подіравлені, попідкопувані? Це жниво смерти молодих борців. Ще хвиля — і скелі розсиплять ся в порошок, а на їх руїнах заграють хвилі неповздержані, безкраї, вольні, як воля сама.

З ЛІТЕРАТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА.

Передмова.

Українські жінки вже стільки придбали собі слави в ріднім письменстві, що про них пораб писати. Ся характерна течія серед жіноцтва, особливо в українській літературі, сміливо може бути живим доказом тим противникам жіночої рівноправности, що привикли бачити в жінчині рабиню “лише для домашнього обхода.” Українська жінка, затиснута з усіх боків в тісні рамки суспільного та економічного рабства, хоч в ріднім письмен-

стві змогла піднести голос протесту і заявити право на існування, як самостійно думуюча людина.

І справді, коли кому доводилось носити найтяжчі кайдани неволі, то такими людьми були і є ще українські жінки.

Тяжкої недолі зазнали українські жінки ще за історичних часів; за часів страшної татарської та турецької неволі, коли на-бігали на українську землю дикі орди і тисячами женщин-невольниць набирали. Заховало про ці часи українське жіноцтво спогад у народних піснях:

...“Стали Турки людей брати,
Котрий старий, то старую,
А молодий молодую,
А зятенько тещу свою.
Повів її долиною,
Колючою терниною;
Терен ніжки пробиває,
Слідоньки кров заливає”...

Та як то він далі привів її до дому і заставив няньчити її онуку, як дочка потурчила ся і знущала ся над матірю.

Пішли довгі віки кріпацтва, в котрих українська жінка знов попадає в становище безправої худобини; змінюєть ся доба кріпацтва і нібито сходить сонце свободи; але нове життя знов не приносить ніякої полекші для української жінчини в її тяжкім суспільнім положеню; вона підпадає під необмежене політичне та економічне пановане мущини. Проти сего безправства підносить українська жінчина голос протесту а підносить його в ріднім письменстві. Може нема в світі другого народа в котрім жінчини зазналиб стільки тяжкої недолі. Нема здаєсь в світі такої другої літератури, в котрій ми знайшлиб розмірно тільки талантовитих жінчин — письменниць що в літературі українській. Першими жінчинами-письменницями, котрі виступали на українську літературну ниву, зараз по Шевченківській добі, були: Марко Вовчок (Марія Маркович) і Ганна Барвінок (Олександра Куліш).

Марко Вовчок.

Марія Маркович (1834—1907), котра виступала в літературі під іменем Марка Вовчка, здобула собі своїми творами широку літературну славу і поза межами України. Її твори перекладав на російську мову один з найбільших письменників у світі Іван Тургенєв. Критик російської літератури Добролюбов присвячує її одну з більших своїх праць.

Можна навіть сказати, що тільки з того часу починаєть ся дійсне знаомство російського громадянства з українською літературою; після гострих нападів на Шевченка критика Беліньського “Народні Оповіданя” Марка Вовчка зробили на сучасників не менше вражінне, як викликав свого часу ославлений роман добродійки Бічер-Стов з життя американських невольників. Коли Шевченко по повороті зі заслання познайомив ся з її творами, з радости він привитав її як свою літературну заступницю.

Ось якими милими і ніжними словами витав Великий Кобзар дорогу письменницю:

..... “Не давно я по-за Уралом
 Блукав і Господа благав,
 Щоб наша правда не пропала,
 Щоб наше слово не вмирало,—
 І виблагав! Господь послав
 Тебе нам кроткого пророка
 І обличителя жестоких
 Людей несптих. Світе мій,
 Моя ти зоронько святая,
 Світи, світи і огрій” . . . (Марку Вовчку).

В другому місці Шевченко писав: “Вона одна знає українську мову, знає так, як ніхто з нас не знає. Хто хоче навчитись української мови, той мусить читати твори Марка Вовчка”.

Подібно про неї висловлював ся і звісний український критик того часу Куліш: “Марко Вовчок вишив весь сок і запах із цвітів української мови”.

Сі оцінки ясно свідчать, яке значінє для української літератури мала Марко Вовчок. Чим Шевченко був для української поезії, тим була Марко Вовчок для української прози.

І справді її “Народні оповідання” переказані простісенькою народною мовою, а змальоване в них життя бідолашних кріпаків, роблять сильне вражінє на читача. Ось в оповіданню “Інститутка”, присвяченім Шевченкові, розказана трагічна доля дівчини-кріпачки. Молода панська дочка повернулася до дому на фільварок після трох-літньої науки в

інституті благородних дівчат; за три роки вивчилась одної гарної штуки, добре бити своїх покоївок-кріпачок. “Здається, що в нашім хуторі тихо і мирно. Цвіте хутір і зеленіє. Колиб же поглянув хто, що там коїлось, що таж діялось! Люде прокидались і лягали плачучи і проклинаючи свою долю” — розказує одна бідолашна покоївка-кріпачка. “Ледащиця”, де розказує ся про страшну долю кріпачки Насті, що не вдержала крепацького лиха, стала пити і так запропастила своє жите. В оповіданю “Козачка” розказуєть ся про вільну козачку Олесю, що задумала “з крепаком понятись”. То так і забурчило по селу, мов у жерелі:—як то можна та де це видано! та хто таке чув, щоб вільна козачка за кріпака віддавалась!” і парубоцтво збираєть ся не пустити Олесю силою — “нехай вільна козачка не закріпоцуєть ся людем на сміх, а своєму селу на сором”. Такий сумний колорит носят всі оті оповіданя Марка Вовчка, що вийшли в світ ще в часи кріпацького лихоліття. Всі они сумні невимовно, як і сумне було наше село підчас того дикого ладу та необмеженої волі одної людини над другою. Ціла низка покалічених, пригнічених жіночих постатей переходить перед читачами як живі свідки тяжкої неволі.

Але все таки, як не сумні з усіх боків умови, та всі герої Вовчкових оповіданнів, опріч хіба вже до решти забитих, тільки й живуть надією на визволення з того пекла. “Воли в ярмі та й ті ревуть, а то щоб душа християнська всяку догану, всяку кривду терпіла і не озвалась!”

Так малює письменця підростаючий настрої громадянства, підчас ніби то якихось реформ шістьдесятих років. “Дайте волю народові з верху, бо як народ візьме сам з низу, то горе тоді вам буде”. Писав граф Милютін в записці царевн Александрови. Вони вже добре відчували страх перед тою, “ревучою в ярмі, християнською душею”. Волю на словах дали; а на ділі, народ знов обманули: з кріпацтва примусового він попав в кріпацтво вільне-наємне. В такій переходовій формі малює нам авторка ще скілька оповідань з наємного кріпацтва.

Ось як висловлюєть ся про свою недолю безталанна наймичка: “Важко Боже, як ледачому годити! Так вже нанялась

як продалась, — треба служити. А добуду року, то може дасть мені Господь, що добре місце патраплю собі. Аби схотів, то знайдеш на свої руки муки”. Се вже голос того вільно-наємного кріпацтва, котре народилось на руїнах примусового. Такі твори, як “Сестра”, “Девять братів і десята сестриця Галя”, “Від себе не втічеш”, “Три долі”, “Кармелюк” вже торкають ся соціально-психологічної сторони нашого життя. В них авторка виходить по за межі селянського побуту, вводить часто героїв з інтелігентних кругів. Тут жіноча постать тиха, покірлива та любляча, що на всяку жертву піде і все простить коханій людині, кожному її слову вірить не піддаючись зневірі.

“Народні оповідання” Марка Вовчка безпосередно мали великий вплив і на будуче покоління молодих письменників. Сліди її стилю та літературної манери можна вишукати і в таких письменників, як Федькович, Левіцький, Мирний, Франко та інші. Звідти вже і починаєть ся в українській літературі той благородний “тургенівський реалізм” та народо-любивий демократичний напрям, котрий всеціло запанував в творах українських письменників.

На жаль “Зіронька свята”, як скоро зійшла в українській літературі, так скоро й погасла. Коли помер Опанас Маркович (1867 р.), то і померла Марія для української літератури. Погас скоро і перед часом великий літературний талант, який ще так багато мігби був зробити для розвою рідної літератури.

Другою жінчиною, що була літературною силою того самого періоду, була

Ганна Барвінок.

Сумна подія 1847 р. лишила великий слід в українській літературі. Засланне Шевченка та інших Кирло-Методіївських братчиків, етнографа Куліша, історика Костомарова, зробило сумне вражінне на того-часних українських письменників. Деякі зовсім залишили літературну творчість, — як Артемовський-Гулак, — а деякі навіть повідмовлялись від українства. З початку шістьдесяти років літературна і

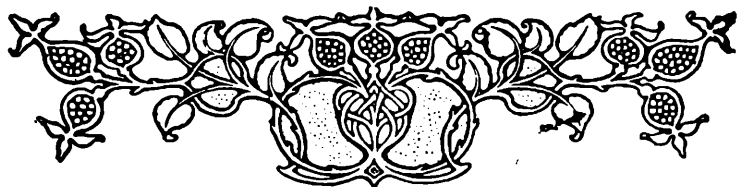

Марія Маркович
(Марко Вовчок).

громадська діяльність була цілком перенесена з української землі до Петербурга. Там і почав виходити місячник “Основа”, де письменники і розпочали свою літературну діяльність під самим носом московських реакціонерів. До найвизначніших письменників і діячів гуртка “Основи” належала Ганна Барвінок. В своїх творах вона особливо вдачно малювала селянське життя після знесення крпацтва. Такі оповідання, як “Лихо не без добра”, “В осені літо” вже більше малюють бідолашне життя жінки-селянки з паницею-мущиною. Та письменниця має більший нахил до м’яких, тепеливих, покірних натур, які тихо несуть тяжкий хрест безталанної долі. Покірні, тихі селянські жінщини на зразок Шевченківських: “щож робити: така моя доля судилась” не раз промовляє замужна селянка в оповіданню Ганни Барвінок, рідкої писательки жіночої селянської долі, жіночого горя та бідовання. “Квітки з сльозами”, сумне кохання з нещасливим шлюбом з иньшою не симпатичною людиною, нещасне родинне життя. От що було улюбленою темою Барвінкових оповідань, як “Жидівський кріпак” або “З дороги”, котрі розказують про те, як хозяйнують на Вкраїні Жиди, і як безпомічні супроти них являють ся наші темні люде.

Хоч твори Анни Барвінок троха устаріли, так як наша література зробила вже великий крок вперед щодо форми художньої та поетичної творчості, — но все таки в них міститься теж лихе становище жінщини в громадськiм життi, яке ще й доси є темою дня. То вже були зародки в літературі того гострого “жіночого питання”, яке, рано чи пізно, мусить бути розв’язане.

В. Ш.

Марко Вовчок.

КОЗАЧКА.

I.

Жив у нас у селі козак Хмара; багатир був! Що було в його поля, худоби, що всякого добра! Не дав йому Господь діточок купочки, уродила ся дівчина одна-одним, мов сонечко в небі. Вишестили єю, викохали хорошу чепурну і на розум добрий навчили. Уже шіснайцятий годок минає Олесі, вже ї свати почали в хату навертати ся. Старі дякують за ласку, частують, а дочки не змовляють. — Ще нехай погуляє, то буде чим дівування згадати. Ще не час головку молоденьку на господарстві клопотати; нехай погуляє дівчина.

А що вже женихів було. Боже мій милий! Де вона пройде, то як рій гуде! Тай дівчинка це була! Велична, хороша, до всякого привітна й ласкава: і заговорить і засмієть ся і пожартує; а де вже помітила що незвичайне, то так гляне, наче холодною водою зіллє, і одійде собі геть.

Жила в батька-матери, не знаючи горя, ані лиха. Сказано, як молоде то й гадок не має; тільки й думки, як би погулять весело. Да вже як там хороше й розкішно не жило ся, треба було і єї свого лиха одбути. Занедужала перше мати — таки вже старенька була; похоріла неділь зо дві, тай переставила ся. За ненькою й батько помер з нудьги та жалю за вірним подружжям, що з нею молодий вік ізвікував.

Остала ся Олеся сиротою. Плакала, плакала, та треба було привикати. Добрі люде єї не забували: то стара тітка прийде, розважить; то дівчата прибіжать, нащобечуть; а коли то й за собою витягнуть. Діждали осени. Свята й не переводять ся в Олесиній хаті: одні за двері, другі на поріг. А вона все дякує та одмовляєть ся то тим, то сим.

— Чому не йдеш заміж Олесю? питає стара тітка. — Женихів у тебе, хвалить Бога, як цвіту в городі, хоч греблю гати. Чого-б то тобі гордувати? Парубки-ж у нас як орлята: жваві, молоді. І старече серце радіє, поглядаючи на їх, а щоб

то молоде дівоче неміло й до жадного не хібноло — я вже й не знаю, який се теперіньки світ настав!

— Тіточко-серденько! нехай я ще погуляю.

— Пора, пора моя дитино! Послухай старечої сувори. Самій тобі веселенько, а в двох із любим чоловіком ще веселійше буде. А що за хазяйствечком будеш клопотати ся, того не бій ся: робити меш не для кого, як для себе, любо буде й поклопотати ся. Ти дякувати Господеви не крещачка; твоє праця не загине дурно.

— Не крещачка! Ніби?то вже, як крещачка, то й світ завязаний. Живуть же люди!

— Як пани добрі, то й людям добре.

— Та що з того, що пани добрі? Які ще паншята будуть! Та й добрим треба годити, і в добрих загорюєм для себе хіба три ступні землі на домовину, а в лихих ... то нехай господь не доводить й чути!... Годі й згадувати таке!... Послухай ся. Олесю, та й на весілля погуляєм. А що вже мені втішно та мило буде, як пощастить тебе господь семею, що коло тебе діточки, як бджілочки коло повного цвіту загудуть!

— Я ще погуляю дівчиною, тіточко! — та й голі.

II.

Аж ось шле свати Іван Золотаренко.

Олеся пошанувала любих гостей і рушники подавала.

А сей Іван Золотаренко та був крещак. Такий-то виходив ся хороший, моторний — і не пізнати його, що в гіркому крещачстві зріс.

Догадали ся тоді вже всі, кого Олеся дожидала, та так і забурчало по селу, мов у джерелі:— Як то можна! та де се видано! та хто таке чув, щоб вольна козачка за крещака віддавала ся!...

Почула стара тітка та й вдарила в поли руками:— Бодай же я була не дождала таке чути!... Дитино моя, Олесю! Схаменись! Та як би жив був твій батько або мати, краще-б вони тебе в глибокій криниці затопили!... Та їх і кісточки струснуть у землі з великого жаху та жалю! Шо се ти задумала? Та се тобі якісь чари давано!

Так-то вже вмовляє стара Олесю, і просить і плаче.

— Ні вже, тіточко моя люба, — говорить Олеся, — нічого не поможеть ся: буду за Іваном!

Стара до Петра Шостозуба. Нема, поїхав у ярмарок.— Лихо!... А той Петро Шостозуб та був первий чоловік у громаді, — вже старезний такий, Боже! як молоко білий.

До Андрія Гонти — нема. До Михайла Дидича — нема: усі в ярмарку.

— Ой лиха моя година та нещаслива! Кинусь хоть до Опанаса Бобрика!

Сей дома був. Лежить у садку під грушею, люльку пихкає. Побачивши Олесину тітку, “Здорові, — каже, — були і Богу млі! Чи не на погориджу біжите?”

— Нехай вам Бог помагає, пане Опанасе! прийшла до вас за радою. Порадьте мені, — несподіване лихо спобігло! Зберіть раду!

— Отсе! щоб для жінок раду скликати. Вже-б то й громада була, як синиця без глузду! Зберіть ся самі, та яка всіх перекричить, тій й правда буде.

— Ой пане Опанасе! се не жіночі примхи: велике нещастє нам стало ся!

Тай оновістила йому все чисто. На що вже веселий, не журбливий, та й він заклопотав ся тією подією.

— Еге! — каже, — що то дурне дівч а, сказано вже! Коли й вимага якого лиха, то не другому кому, тільки собі власне.

— Ходіть пане Опанасе! може вона вас послухає. А не послухає, то звелимо послухати!... Ось і шапка, рушаймо!

Йдуть а на всіх улицях люде так й снують, аж не потовплять ся, і все до Олесинової хати, — і старі й молоді і малі навіть собі біжать. Всі вмовляють та просять:— Не йди за крепака, не йди! Як такого ходу, то лучче з мосту та в воду!

А парубки оступили хату:— Не дамо дівчини, — гукують, — не дамо! Нехай вольна козачка не закрепощаєть ся людям на сьміх, а своєму селу на сором!

Та що не вмовляли Олесі, нічого не помоглось. Тільки гірш дівчину засмутили. Слухаючи їх щирої ради й розсуд-

ливої ради, хоть і одмовляла їм, що не вповає ані на худобу, бо має й сама, ані на вольність: — Що, — каже, — по тому, що буде вольний, коли не буде любий? — а про те сльози так з очий її ринуть.

— Тебе, дівчино, як я бачу, і за рік не переговориш, а за два не переслухаєш! — каже Опанас Бобрин. — Сказано: жіночий розум на що добре здатний? От любий, любий, та й годі! Та що я маю слова дурно тратити? Вона і не слухає! Бувайте-ж здорові, та не спитавши броду, не суньте ся у воду, бо втопитеся!

Се зговоривши, потяг старий до своєї господи, під грушу.

Далі й люде почали розходитись. Осталось в Олесній хаті тільки стара тітка плачуща.

III.

Вже й ніч землю обіймає; зійшов місяць і вдарив якимсь промінням по білих хатах. Олеся смутна й неспокійна, одчиняє віконце, дивить ся — парубки обієли кружалом її хату: інші гомонять, а декотрі понурі сидять і голов не зводять. Подивила ся Олеся, подумала, зачинила віконце і вийшла, а тітка за нею.

Стала Олеся на високому порозі, та словами промовляє: — Панове молодці, — каже, — змалечку зазнаю, що ви були у всякому ділі звичайні і обачні; не сподівалась я від вас, козаків, таку собі наругу мати! Що ви мене, як вороги стережете, в неславу спроту вводите! Коли-б із рівним змагала ся, а то з безпоміщним дівчам!... Не заживете собі на сьому слави, панове!

— Не сподівалась і ми, Олександро, — озвав ся, виступаючи, огрядний, високий парубок — не сподівалась, щоб старого Хмаря дочка та з крепаком поняла ся!

— Коли наші парубки тобі не до любови, було сказати — почав другий козак, гарний, як іскра, — ми би тобі знайшли самі; усю Україну виїздили, то напнтали-б!

— Шкода шукати, коли мені Бог уже післав такого, що й до сподоби, й до пари. Яка мені доля судилась, такт й буде.

не жалкувати му ні на кого. Хоч рік стерегти мете мене, я на другий віддам ся, таки не за кого іншого, як за Івана Золотаренка. Росходьтесь, панове козаченьки, прошу я вас просьбою, не засмутить гірше мене молодой! Послухайте моєї тітки, її старечої та розсудливої вмови!

— Росходьтесь, соколи мої ясні! — промовляє стара плачучи — вже нашому лиху нічого не вдієш! Попуст Бажий, діти!

Паробки погомотіли — погомотіли, та й розійшлись.

А Золотаренкові старости собі розгнівались: — Сього не чутно й з роду в добрих людей, — кажуть, — подавали рушники, змовили ся, — чи годить ся ж розв'язувати? Козаки а звичаю не знаєте! Ми хоч і кренаки, та за себе уступимось!

— Хтож і порадить сироту, — одказують старі козачки, — як не ми? Се-б нам від Бога гріх був великий, коли-б її не відмовляли від сього лиха. Не послухала — Господь із нею! Буде гірко каятись нерозумна дічина; тоді згадає нас.

(Далі буде).

Марко Вовчок.

СОЛОВЕЙКИ.

Хто бував на Україні? Хто знає Україну? Хто бував і знає, той нехай згадає, а хто хто не бував і не знає, той нехай собі уявить, що там скрізь білі хати у вишневих садочках і весною . . . весною там дуже гарно, як усі садочки зацвітуть і усі соловейки защебечуть. Скільки соло-

вейків там защебече — і злічити, здається, не можна! . .

Одного разу у дорозі, вилучилось мені заночувати на селі, у маленькій тихій хатці, у вишневім садочку. На селі хутенько, як сонечко закотилось, помовкли голоси і рух усякий замер. Усе округи дуже тихо було; чутно тільки—

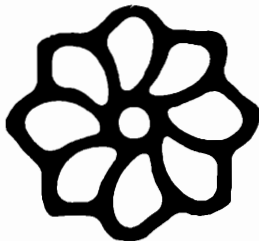
шорошить листя під віконечком, та леління води річкової коло млина, та десь недалечко хтось потихесеньку дитину люляв, і очі стуляли ся. ...

І вже почала снити й марити, що бистра річка, що як минали—в очі лиснула, приливає все ближче та ближче, що дерева ростуть і шелестять не під віконечком, а над самісіньким узголівчачком і дитина небачена колисана узяла на себе облича прудкого змореного хлопчика а та, що його колисала — обличча молоді, ставної, задумливої козачки, — коли під віконечком — соловейко у вишнях свиснув, трохи оддалік — другий, третій і вже не знаю, скільки їх почало по-свистувати, начеб вони перегукувались. Перегукувались — перегукувались, та потім як усі разом укупі заще-

бетали—все поглушили: ні шороху листя, ні леління води, ані колисання, — і ввесь сон одігнали, всю дрімоту й мару.

Що замкнеш очі, то щебетання, здаєть ся, голосніш розкочуєть ся та і стихне. Втома томить усе гірше, сон усе хилить міцніше, та ні втома томляща, ані сон міцний не змогли сього щебетання. Лучче вже, думаю устати та сісти посидіти коло віконечка. Узеньку вуличку як зараз бачу перед собою і біленькі хатки з темними віконечками, через низькії ліси вишенник у білих осяяних квітках. Непевний світ місяця-молодика серпорогого, зорі мигтючі, і якраз чую, як було свіжо, пахучо й тепло. . . .

А щебетання греміло й розкочувалось до світу. . . .

З АВСТРІЙСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Густий сніг вкрив білим рядном найдикиші верхи дикого Бескиду. Срібне світло мільона зізд відбиваєть ся у великій далечині, окутій чотирма стрімкими стінами. Ледові криги нависли з корчів і дерев. Горді і стрункі смереки на зрубах скал, вкриті сніжним пухом, стоять непорушно мов ті велити, перед котрими усякий схилить чоло.

Сніговиця устала, а її тумани зривають ся що хвилі під наглим зворотом вихру і заповідають наново гірську заметіль.

Що хвиля з сніжного туману просуваєть ся ніншком тіні чоловіка; з кожною хвилиною стає їх більше і більше, кождий раз, як хмари закриють світло місяця.

Ті, що пройшли через яєну смугу світла, лишають по собі ледви видну доріжку по снігу. Чим більше тіни зближають ся до верхів гір, тим більше зростає глухе шипотіне.

На вдонтанім сніжнім шляху спочила тихо рушниця. Тінь чоловіка кладеть ся обережно. Вдоволене око вдивляєть ся в темний і глухий простір і довго слідить рухи снуючих ся тіней.

Залоскотіло, блиснув огонь і наглий страшний гук прорвав тишину гір дрімучих під сніжним покривалом.

Лінія людських тіней хитаєть ся — се начала ся боротьба... В коротці видно, як ломлять ся, як зі страшною силою падуть в діл по гірській похилости.

Свідками трагедії є трех людий осторонь стоячих.

Ледви двіста стіп від лінії тіней, що вдерли ся на ледову гору, стоїть три ніжні єства і чуйно слідять перебіг справи.

Се австрійська сторож, що силою прoderла ся через збиту лаву козаків. Та оден з трійці нагло усунув ся... Два прочі посували ся вперед тихесенько, щоб не догляділа сторожа ворогів.

І хтоб міг надлюдською силою проглянути глибінь тьми на відлеглисть, той спостеріг би, як слези спадали по лицях

тих двох героїв. Не слези немочи, не великого розніжнення, але слези болю, німої розлуки.

Всі три члени патрулі — се Українки-Січовички. Смілі розвіди у ворожій таборі виконували незвичайно зручно, відважно і все цілі з побідою вертали ся до своїх. Легко писати; кілька слів треба, та в дійсности діло було велике, страшне, трагічне.

Слезини в очах обох жінок... Тяжкий обов'язок їх очікує: зложити рапорт о героїській смерті своєї товаришки Олени Степанівної.

*

*

*

Олена Степанівна дитина українського священника зі східної Галичини. Молоді літа прожила безжурно в домі батьків. Любила гімнастику і спорти. Як студентка в університеті займалася енергійно організацією Січей. Коли війна почалася, Олена Степанівна стала в ряди Січових Стрільців. Нераз на полі страшного бою гляділа смерті в очі. Три рази дістала признанє за рішучість і відвагу.

Товаришкою-жовніром тої героїні була А. Галечко. Останній спомин про неї, се ляконічна вістка, що була тяжко ранена і лежить в віденському шпиталі.

А. Галечко — дівчина незвичайно симпатична з лагідним і притягаючим виразом лиця. Ціла будова дрібна, ніжна. Власне покінчила медичні курси і одержала лікарський диплом, саме тоді як вибухла війна.

Коли Росіяне заняли Львів вона була вже в рядах Січових Стрільців. Цілий рік пережила на полях бою, перебула найстрашнішу зимову кампанію, найтяжшу зиму, якої від літ не бачили в горах Карпатах.

По коротких вправах виявила А. Галечко незвичайні жовнірські прикмети. В Січових Стрільцях здобула славу нестрашного бойовника і експерта в розвідуючій службі. Короткий час служила при кавалерії і дістала степень сержанта-майора. Два рази дано їй признанє за сміливість в битві.

Вона то боліла найтяжше на тій гірській долині незабутньої зимової ночі, коли її найліпша товаришка впала на її

очах від ворожої кулі. Молила ся, благала, щоб її товаришка не була тільки ранена, бо сто раз тяжша доля бути раненою ніж згинути. Ворог не мав пощади для Січових Стрільців, особливо для українських дівчат.

Трета дівчина-жовнір — була Ірена Кос. Тип не жіночий, подобала на молодого хлопця. Підчас кровавої битви за гору Маківку, кинула ся відважно в справжнє пекло найстрашнішого огню, дійшла до місця, де скорострільні кулемети ширили смерть довкола себе, і почала кидати ручні гранати так скоро і холоднокривно, що здивувала найсильніших жовнірів з обох сторін і на хвилю зупинила боротьбу.

Обі сторони напружено слідили, як кидала гранати до остаточної хвилі, як справно виходила з небезпеки, як знову кидалась в кровавий огонь. Ціле крило приятельське було уражене завдяки її акції.

Що опісля стало ся з тою незвичайною дівчиною, досі не в'ясна тайна.

*

*

*

Є річи у світі, на пояснене котрих не дозволяє велич самої справи.

Не треба мабуть шукати слів на пояснене психіки тих трох молодих дівчат, котрі добровільно кинули ся у бій, ослонювали “своїх”, завдавали смерть “ворогам” і з вірою в поміч визволеню українського народа, положили своє молоденьке життя.

Ми українські жінки клонимо голову перед вами, вашим пожертвованем, вашим змаганям, вашою вірою у здобутте красшого життя Україні. Ми знаємо, що ви помилялі ся... ви дали поміч тим, котрі ще тязпі ярма клали на нас, тоді коли ви за них кров проливали.

*

І вони вас зрадили...

Ви остання жертва рабства і вірності, віри не в свою, а чужу поміч.

Але ви невинна жертва. Ви життя своє дали. І тому ви великі у нас.

За воєнним кореспондентом переповіла Е. С.

О. Неприцький-Грановський.

РОЗМОВА.

Глухо й одноманітно бренькочуть машини. Той настирливий бренькіт розкочуєть ся по великій кімнаті і затоплює всі куточки її, нагло тисне ся у вікна, хоче вирватись з неї на волю.

За вікном весна. Так гарно розвинулись дерева, так манять до себе в обійми.... Ах, яка гарна, принадна весна!

Машини бренькочут...

З надвору, десь з низу, долітають звуки життя. Там десь внизу ходять люди поважно. Там чепурно вбрані. Сміють ся облича привабні. Дрібно перебирають тендітні ніжки жіноцтва. Для них так гарно вимощені пішоходи, для них і з ними що хвилі пролітають автомобілі, ходять трамваї...

А на дванатцьотому поверсі бренькочуть машини...

Кілька десятків дівчат споро провадять роботу. Кожна сидить за машиною, кожна тче думу пекучу, днями прикована до праці нудної. А між ними і Ксеня працює. Під настирливу пісню машин думка далеко літає. Чайкою веть ся вона понід хвилями моря. Там десь далеко, далеко загублений беріг мій є... — мислить вона, — беріг, де щастє, веселе дитинство було,

де в морі недолі — доля сміялась мені, де очі світили ся карі його в темряві ночі... Ах, які милі були тоті ночі весняні!

Думка провадить своє, а руки машинально бігають коло машини і рубець за рубцем вилітає з під неї. Кілька десятків дівчат шикють жіночі убраня. Хто носити ме їх? Такі дивно розкішні убраня!...

Ксеня пять років вже шиє... Скільки пошила вона тих убрань дорогих, — а сама ще ніколи не мала такого. Туга серце її розриває. Ось кінчає вона дивно-гарне убране до шлюбу Яка ніжна, хороша мережка на ньому! Хтось щасливий надіне його і піде до престолу тайних чар забуття, наче горда цариця. Її очі світити муть щастям любови і потоне вона в морі ласк найдорожчих на світі... Потім сяде вона з своїм милим в кариту й цілувати ме він те убране на грудях її...

А Ксеня ніколи в кариті не була, навіть в уста збліднілі ніхто не цілує її...

Машини бренькочуть. Хтось тихо під сей бренькіт пісню співає сумливу...

— Ксеню, де ти гроші діваєш?! — жартобливо питає подруга одна.

— Складаю.

В тому слові чути було море туги тяжкої. Здавалось, що кожна крапелька крові з білого обличчя її помаленько стікала в невеличку скриньку і там перетворювалась в грудочку білого срібла. А колись обличчя її палало рожевою квіткою.

— Як же так, і не тратиш нікуди?

— Ні!

— І в театри не ходиш?

— Чи театри для мене?

— Тепер грає відомий співець, Італієць Карузо.

— Знаю...

— Ти не чула його?

— !?... - здвигнула плечима.

— А як хлопець який запитає тебе, наречений, чи що— чи ти чула той спів знаменитий, що ти скажеш йому?

— Ех!... не питати мене він про Каруза мене, а лиш скаже чи то грошики, серденько, в тебе ведуть ся?...

А машини бренькочуть, швидко бігають руки і рубець за рубцем вилітають з під рук. Цілі гори убрань дорогих...

Машини бренькочуть...

А на дворі весна, така гарна принадна весна!...

— о —

ПО ЛІТАХ РОЗЛУКИ.

Здаєть ся, що так недавно

В вечірних сумерках пільми

Годинами сиділи ми

І в хаті було тихо, славно...

В коміні жар жеврів... я в голос

Любий твір тобі читав,

А вітер злотно завивав,

Як я устами читив твій волос...

Волосе те, як ніч глибока,

Спадало хвилями з плечей...

Я не забув твоїх річей,

Моя голубко чорноока.

Тоді творили ми поему

А демон людства — лютий змій

Роскішних чар, солодких мрій,—

Підставив нам тяжку ділему.

Чи мало літ вже промайнуло,

Як час в турботах пролітав,

Неначе й світ вже інший став,

А серце в грудях не заснуло...

Ол. Неприцький-Грановський.

ЖІНКА В МИНУВШИНІ, ТЕПЕРІШНОСТІ І БУДУЧЧИНІ.

Передне слово.

В теперішніх часах добачуємо щораз сильніший рух у всіх народів, який прямує до глибоко сягаючих перемін. Всі чують, що ґрунт хптаєть ся під ногами. Повстає багато справ обіймаючих щораз ширші круги, а в розвязованю ба-чимо завзяті спори. Одною з найважніших, йдучих найбільш уперед — є так звана **справа жіноча**.

Полягає она на питаню: яке становище повинні зайняти жінки в суспільному житю. В який спосіб моглаб розвивати всесторонно свої сили, спосібности, щоб стати ся повним, рівноуправненим, хосенним членом своєї рідні, свого народа таї цілого людства?

Щоб на ті питання відповісти треба поспитати: який вигляд і яку організацію повинні прийняти народи, щоби гнет, визиск, біда і нужда в безчисленних його формах уступили місце моральному і фізичному здоровлю його одиниць? **Справа жіноча є лише одною частиною загальних справ народа. Она може бути розвязана лише через знесенє загальної нерівности міжнародних антагонізмів і через усуненє того зла, яке із них слідує.**

Мимо сього є конечним спеціально досліджуване таї званої справи жіночої. Питанє, яке було положенє жіноцтва колись, яке є сьогондя і яке буде в будуччині, займає більшу часть людства, бо жіноцтво становить його переважаюче членло. Так само і понятє про становище жінки в минувшині є так дуже незгідне з правдою, що є конечним його освітити. Богато пересудів, з якими щораз більше зростаючий рух жіноцтва стрічає ся, походить лише з браку свідомости і розуміня справи. Богато ще й досі каже, що справа жіноча зовсім не існує, що поле жіночої діяльности є природно обмежене до домового огнища і поза те, усе, що не стоїть в звязи з її природними обовязками, не повинно жінку займати.

І ніхто не спорив би проти природного означення цілий і задач жінки-матери, наколиб суспільне уладжене людства придержувало ся границь, її природою назначених, і наколиб **сама природа** не творила у своїм лоні страпних збочень, яких жертвою падуть тисячі одиниць.

Бо чи мож назвати природним устрій суспільства, в яким жінка-мати є змушена крім природних її обовязків — працювати понад сили, гарувати лише тому, щоб забезпечити істноване життя собі, своїм дітям, щоб ухоронити себе і свої діти від голодової смерти?

А чи мож назвати природним такий устрій суспільства в якому тисячі дітей-дівчат, котрих батьки не знають тай по “совісти” здають своїм не по “природі” супругам, а ті не в силі удержати себе і свої діти кидають у проституцію тай вказують ту саму дорогу своїм безбатьковим дітям?

А всі дівчата з некрасивим личком, з котрих природа заклала собі і тим самим унеможливила вступити в границі обовязків — жінки-матери — чи і для них справа жіноча не існує по сьому світу?

Та те все “мудрців” не болить. Замикають очи, затикають уши, щоб не бачити немилих фактів, які пересувають ся перед очима кожного.

Вони не в силі визволити ся із всякого рода пересудів; вони мов лилики, яких всюди у темноті можна бачити, а які з криком зривають ся, наколи до їх вигідної пітьми промінь світла дістанеть ся.

Не хочуть знати, що жінка мимо природних її обовязків, має право рівне як мущина уліпшати своє життя, розвивати свої умові і фізичні спосібности, скріпляти духові сили.

Інші противники жіночої справи не замикають очий на існуючі факти, годять ся на се, що положене жіноцтва не вдоволяюче в порівнаню з цілим розвоєм цивілізації. Они признають конечним досліджуване способів зміни положеня жіноцтва, того, котре змушене неприродним устроєм суспільства шукати самостійно средств до удержаня свого життя.

І та часть одиниць жадає, щоби кожде поле праці відповідно до сил і спосібностей жінок було доступне на рівні з мущинами. Деякі ідуть ще дальше у своїх домаганях; зіз-

валяють, щоби допущено жінок не лише до низшого рода праці і занять, але і в висших, в області штуки і знаня. Годять ся на допущене жінок до університетів, особливо поручають працю жінки в учительському званю. А є навіть такі, котрі годять ся на уділене політичних прав жінкам. Та цікаве одно: що всі ті змаганя, признаня не виходять поза рами теперішнього суспільного ладу. Не ставлять собі питання: чи через осягнене тих цілій осягнуть ся дійсну основну зміну в положеню загалу жіноцтва?

Припустім, що стараня і змаганя жіноцтва в зрівнаню прав з мущинами увінчають ся успіхом; то через се не буде усунене те справжне лихо, та неволя жінок, яка впливає з теперішнього несправедливого ладу суспільного житя.

Для більшої частини жіноцтва, тої біднійшої, прибитої злиднями і нуждою, — для них зовсім рівнодушно, чи кільканайцять тисяч жінок з богатших верств суспільности, зістане професорами, лікарями, ученими і т. д.

Через се загальне положенє жінок зовсім не змінить ся. Жінка, яко жінка терпить подвійно.

(Дальше буде).

Книги.

Книги — морська глибина:
 Хто в них пірне аж до дна,
 Той хоч і труду мав досить, —
 Дивнії перли виносить.

І. Франко.

ІВАН ФРАНКО.

ДОБРИЙ ЗАРОБОК.

Я чоловік бідний. Грунту нема й крихітки, всього-на-всього одна хатина, тай то стара. А тут і жінка, діточок двоє, коби здорові; треба чимось жити, треба якось на світі держати ся. Два хлопчики в мене, — один чотирнайцяти, а другий дванайцяти літ — пастушать у добрих людей, тай за те мають їду й одєжину яку-таку. А жінка пряде, також дещо заробить. Ну, а мене старого який заробок? От піду десь-колись до близького зрубу, наріжу березини та пипнаю мітовки*) цілий тиждень, а в понеділок беремо з жінкою по вязці на плечі, тай на торг до Дрогобича. Не великий то з того й заробок, по три-чотири крейцарі за мітлу, а панови заплатити з пруття, ну, то мало що й лишить ся. Але що діяти, — треба заробляти, треба як мож своїм світом токанити**).

Та й що за життя наше! Бульба та борщ, часом де-які крупи, та й хлібець, який лучить ся: житній, то житній, а ячмінний або вівсяний, то й за те Богу дякувати. Ще як лі-

*) Пипнати—робити якусь дрібязкову роботу; мітовка — мітла.

**) Токанити—бідувати, пребивати ся як-небудь.

то, то . . . біді біда. Чоловік де-що заробить у богатшого: тут роїв у пасіці припилънуеш, там у саду ночуеш, коло сіна та снопів поробиш, а ні — то з саком підеш у потік, рибу деяку спіймаєш, або досвідками губ де-яких з ліса наднесеш,— ну, а в зимі всього того не стає. Що від людей за роботу дістанемо, тим й заносимо ся, а не раз то й голодом дебелиємо. От як то бідні халупники! *)

Ну, видите, а ще найшов ся добрий чоловік, що позавидів і нашим достаткам! За-богато діду, у тебе добра, мовляв, ростовстієш занадто, розгуляєш ся! Так от тобі на! Тай всипав такого, що Господи твоя воля!

Слухайте, як то було.

Іду я собі раз містом, мітли звязані до купи несу на дрючку на плечах, іду тай роззираю ся довкола, чи не киває хто на мене, або чи не киває де Жидівка “Чоловіче, чоловіче, а по чому мітли?” — А тут народу довкола, — звичайне торгова днина. Зиркаю я доокола, виджу — йде позад мене якийсь панок, горбатий, головатий як сова, а очи у нього сірі та не добрі, як у жаби. Іде та все на ме-

*) Халупник — селянин, що не має поля, а саму лиш хату— халупу.

не поглипує. Я став, гадаю — може чого хоче, а він нічого, став і собі тай дивить ся у другий бік, ніби то йому про мене й зовсім байдуже. Йду я далі, він знов за мною. Мені якось зробило ся не добре. — “Пек тобі, бідо! — гадаю собі, — що то таке?” — Аж тут жидівка з боку кричить:

— Чоловіче, чоловіче, по чому мітли?

— По пять, — кажу.

— Ни, як по пять? Натє вам три.

— Давай чотири.

— Ні, три.

— Ні, чотири.

Сторгували ми за півчверта крейцаря. Я свою вязку з плечей, розвязую собі спокійно, даю Жидівці мітлу, — аж тут і горбатий панок за мною

— По чому мітовки продаєте? — питає мене.

— По пять крейцарів, паночку, — кажу. — Купіть, мітли добрі.

Він узяв одну попробував...

— Так, так, — каже, нема що й казати, добрі... А ви відки?

— З Манастирця.

— Так, так, з Манастирця... А ви часто мітовки продаєте?

— Ні, не часто. От так раз на тиждень, у понеділок.

— Ага, ага, що понеділка! А багато так у оден понеділок продасьте?

— А, як ся трапить, паночку: часом я й жінка попродамо всі, що винесемо, а часом і не попродамо.

— Гм, то ви і з жінкою! Обое, значить, по отакій вязці виносите?

— Та так, прошу пана. Часом по такому, часом і по більшому.

— Ага, ага! А багато так за тиждень мітовок можете зробити?

— Та то, прошу пана, як до потреби. Літом продаєть ся їх меньше, то менше й роблю. А в осени та в зимі, то більше того товару йде.

— Так, так, розумієть ся! Бо то видите, я ливерант до цісарських магазинів, то мені би треба таких мітовок багато, так зо сто. Могли би ви на другий тиждень зробити мені сто мітел?

Я поміркував трохи тай кажу:— Чому ні, зроблю. А де пану донести?

— От тут, — каже пан, тай показав на оден дім. — Але памятайте, принесіть. Я вам зараз і заплачу. А по чому, кажите одна?

— Та вже як пан стілько беруть на гурт, то я спуцу танше*), по чотири.

— Ні, ні, ні, не треба, не спускайте! Я заплачу й по пять!

— Бог най панови дасть здоровячко!

— Ну, ну, бувайте здорові! А памятайте, від нині за тиждень приходіть!

Тай з тим словом панок поштильгукав собі кудись, а я лишив ся. — От то, гадаю со-

*) Танше — дешевше.

бі, — якийсь лепський пан, навіть не каже спускати з ціни, а на таку суму мітлів замовляє! Таже то ціла п'ятка буде, Господи! А я, прости Господи гріха, вже й зачав був зле помишлення на нього мати, як він отак за мною стежкував. Ну, дай йому Господи вік довгий! От хоч раз мені добрий заробок трапився!

Швидко я кинувся за своєю старою. Попродали ми свій товар, чи й не попродали, купили соли, сірників, чого там ще нам було треба, тай до дому. Кажу я старій, що от так і так, заробок добрий лучився, буде за що й податок заплатити, ще й для неї на зиму підшиття буде. Вона й собі-ж зраділа.

— Треба буде, — каже, — взятися обом, а то ти сам за тиждень не зробиш усеї роботи. То я вже своє все відложу!

Добре. Отак гуторячи, поспішали ми трохи що не підбігцем до дому, щоби, бачите, часу не тратити.

Зараз тогож дня прихопилися обоє, як до борщу. Пруття наносили цілу стирту — фабрика в хаті! Я гилі обламую, вона листя обчімхує, аж їй шкура з долонів позлазила, а я відтак грубші кінці ножиком чехолю, складаю, вяжу, держакі стружу — кипить робота. Прийшлося до неділі, ціла сотка мітел готова й у вязки по п'ятьдвійцять повязана. Так уже й приладжено, що кожде з нас бере по дві такі вязки на перебесаги: через плече ушовка, о-

дна вязка на груди, а друга на плечі звисає. В понеділок беремо ми добрі дрючки в руки, вязки на себе — чеши до міста! Спека така, що крий Мати Божої. З нас цюрком поти ллють ся, в горлі пересохло, ну, але що робити! Коли заробок, то заробок.

Приходимо до міста, всі Жиди на нас очі повивалювали. Що то не бачили ще, щоби хто коли такі великі вязки ніс.

— Слухайте чоловіче, — посмішковують ся з нас, — де ви коні продали, що самі фуру пруття двигаете?

— Чоловіче, чоловіче, — кричать другі, — а в кого то ви березовий лісок купили? Чи ви на продаж лісок березени з бабою до міста принесли? Що хочете за лісок березини?

А ми нічого. Ледве дихаємо, а йдемо, аж очі з голови лізуть. Дав Бог, якось ми долізли аж до того дому, де пан казав чекати. Прийшли перед ганок тай телевх оберемками на землю, а сам і мов не живі попадали на ті оберемки та відсапуємо так, що аж язики повивішували. Нема, нема, аж тут вікно скрип, наш панище визирає.

— Ага, — каже, — то ви, чоловічку?

— Так, прошу пана, то я з мітлами.

— Добре, добре, я зараз до вас вийду.

Запер вікно. Ми чекаємо. По добрій хвилі вийшов.

— Ну, щож ви принесли мітовки?

— Так, прошу пана, сто, як пан казали.

— Ага, ага, то добре. Але знаєте що, я їх тепер не потребу, возьміть собі, най у вас ще будуть до якогось часу, або й можете їх продати... А тепер на те вам отсей квіток, покажите війтови, то він уже вам скаже, що маєте робити.

— Ба, а то як, — кажу я. — То пан замовили, а тепер не беруть?

— Ні, не беру, — каже він лагідненько, — бо мені тепер не треба. Але ви не бійтеся, я про вас не забуду. Ось вам той квіток нате!

— На що мені вашого квітка? Що я з ним зроблю?

— Возьміть, возьміть, — каже він. — А втім як не хочете, то як схочете. А тепер ідіть собі з Богом!

Я вже, правду кажучи, хотів поставити ся на нього з язиком, але він обернув ся тай шусть назад до хати. Ми зістали ся мов водою зілляті. А далі, що діяти, забрали мітли тай пійшли на торг, щоби хоть щото розпродати.

Аж ось так десь за тиждень кличе мене війт. — Що за біда? — гадаю собі. Приходжу, а війт смієть ся тай каже:

— Ну, діду Паньку (мене все зовуть дідом, хоч я не такий то ще й старий), маєш благовістника.

— Якого благовістника? — кажу тай дивую ся.

— А от якого, ади! — тай вийняв папір, той самий, що

мені той пан оноді давав, розвернув його тай став читати щось таке, що я ані капіночки не зрозумів, крім свого власного імя.

— Ба та що тут таке сказано? питаю.

— Сказано, діду, що ти великий богач, по сто мітлів що тиждня продаєш, гроші лопатою загібаєш, тай велено поставити тобі отсю пявку.

— Яку пявку? — питаю я, вухам своїм не вірячи.

— Аркушок, небоже.

— Аркушок? Ба, та який аркушок? Дле кого?

— Ей, діду! Не чини ся глухим, коли тобі не позаступало? Аджеж не дле мене, а для тебе! Маєш платити по-при домовий ще й зарбкового податку пять ринських річно.

— Пять ринських річно? Господи! Ба, та за що?

— За мітли! Чуєш, що пан комісар податковий подав тебе на аркушок і каже, що ти по сто мітлів за тиждень продаєш.

Я став, як той, кажуть, святий Семен Стовпник, що пятьдесять літ на однім місци стовпом стояв. Так як би чемериці наїв ся!

— Пане вуйці, — кажу згоді, я не буду платити.

— Мусиш!

— Ні, таки не буду. Що мені зробіте? Що голий за пазуху сховає? Адже знаєте, що на мітлах я й у цілім році ледви пять ринських зароблю.

— Що я маю знати? Пан комісар мусить ліпше се знати!—

каже вїт. — Моя річ стягнути податок, а не хочеш дати, то я здекутника*) вишлю.

— Овва шліть хоч зараз! У мене здекутник здохне, заки що найде.

— Ну, то продамо хату і грядки, а вас на чотири вітри. Цісарське не сміє пропасти!

— Я зойкнув як підрізаний.

— А видиш, — каже вїт. — Ну що, будеш платити?

— Буду, — кажу, а сам собі своє гадаю.

Минуло три роки. Я не платив ані крейцаря. Як приходила здекуція, то ми з бабов ховали ся у лози, мов від татар, а хату замикали. То ті здекутники прийдуть, поковтають, покленуть, тай потечуть ся далі. Два рази хотіли добувати ся силоміць до хати, та обидва рази добрі люде відпросили. Але на четвертий рік урвало ся. Ні просьби, ні плачі не помогли. Рештанції**) на мене назбирало ся щось на двацять ринських. Наказали з міста зараз

*) Здекутник — збірщик, посіпака.

**) Рештанція — недоїмка, недоплата.

зложити гроші, а як ні, то хату пустити на ліцитацію. Я вже й не тікав нікуди, виджу, що нічого се не pomoже. Ну, тай що? Назначили ліцитацію, отаксували все моє добро на круглих двацять ринських. Приходить той день, тарабанять, кличуть купців... “хто да венци?”*) — еге, коли бо ніхто й стільки не дає. Десять... дванацять... ледви на пятацять ринських витягли, тай за те продали. А я в сміх, тай кажу до вїта:

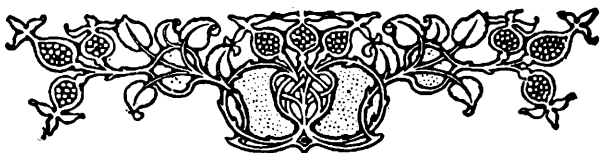
— А видите, таки я вас здурив! Хіба я вам не казав, що гоголого не обдереш!

А вїт до мене: — Нехай тебе, діду, мара бере, на який ти спосіб узяв ся!

Нашу хату закупив Жид Йойна на хлів для телят, а ми з бабою, як видите в комірство**) пішли. Знов по старому жиємо, доки Бог віку подовжить. Вона пряде, хлопці людську худобу пасуть, а я мітли роблю, тай якось своїм світом торочимо, хоч і без аркушка.

*) Хто дає більше.

**) Комірник — селянин, що й хати не має, а сидить у наймленій.

Іван Франко

1

2

3

ФРАНКО -- ЯК ПИСЬМЕННИК І ГРОМАДЯНИН.

— 0 —

Великі і невіджалувані стра-ти принесла українському на-родови європейська війна.

Та найбільшим сумом вкри-ла ся українська суспільність, коли 4. червня 1916 р. помер у Львові найбільший поет-пись-менник і громадянин, др. Іван Франко.

Не даремний се жаль. Уся наша історія за останніх 40 літ тісно звязана з Його особою. Ледви чи можна знайти такий наш здобуток, котрий не вя-зав би ся з Його невсипущою працею. На цілім нашім на-роднім поступі за сей час ле-жить печать Його Великого Генія. Уся громадянська і пись-менницька діяльність Україн-ців розвивалась під Його впли-вом.

Оглянути коротко бодай ті великі заслуги, які положив Франко для українського на-роду, не легка справа. Праця Івана Франка незвичайно все-сторонна, розкинена по усіх царинах знання і науки. Тепер ще й може не час на те, щоб обняти ту усю працю і змалю-вати її на папери. Память про Івана Франка ще незвичайно свіжа. А наслідки і вплив Його праці певно будуть проявляти ся на довгі — довгі часи у на-шому житю і поступі. Вкінци війна зруйнувала немало тих наших здобутків, за які нале-

жить ся заслуга Покійному. Та все таки ми постараємо ся да-ти нарис Франкової праці бо-дай в головних чертах.

* * *

В тяжкий час довело ся ви-ступити Франкови на арену письменницької і громадян-ської діяльності. Сей час він са-мий характеризує, як час тяж-кого перелому в житю україн-ського громадянства в Гали-чині. Галицькі Українці нахо-дились тоді в стадії мертвого, непорушного сну, який панував мало не 30 років після корот-кого, та легкого розворушеня викликаного в половині ХІХ столітя галицькою “трійцею” з Маркіяном Шашкевичем на чо-лі. Вплив сеї “трійці”, від якої датуєть ся відроджене україн-ської літератури в Галичині, був занадто легкий і лиш на хвилинку розворушив галиць-ких Українців до живійшого національного житя. Запану-ва ла знов давня рутенська бай-душність, твердий егоїзм в гро-мадських справах, заскоруз-лість в народних інтересах. Га-лицькі інтелігентні Рутенці знова застрягнули в багні сер-вілізму, знова почали бити низькі, рабські поклони перед австрійськими міністрами і пре-столом, на котрих основувалися їх надії. Поезія Шевченка мала

на ту громаду лишень такий вплив, що вона говорила фрази про “славу минувшину”, про “гетьманщину”, “козаччину”, про “національні святощі”. Тодішні партії, москвофільська і народовецька, явно готовили галицькому українському громадянству загладу. Одні тягнули в сторону Петрограду, другі побожно звертали очі на Відень. У сей час всестороннього занепаду і замертвля починаєть ся діяльність молодого ще тоді Івана Франка.

Мужицька дитина.

Дивним дивом, обставини складають ся так, що самі наші передовійші люди, ті що мурували серед кривавого труду шлях для народного поступу, ті що будили громаду із сну і своїм могутнім словом піддержувати у боротьбі, майже усі вийшли зі самого серця народу, з під сільської стріхи. Іван Франко, син коваля, уродив ся в Нагуєвичях, дрогибицького повіту 15 серпня 1856 р. Зріс серед хлопської нужди, серед безпросвітнього горя. У школі пережив нелюдські знущання учителів з варварськими інстинктами. Та усі ті невигоди і нужда і холод і голод не зломали його духа, не скривили його характеру. Вони навпаки висталили його, приготували до того апостольського завдання, яке довелось йому відіграти в життю України. З гімназії він вийшов з великим знанєм, з умом, проясненим творами найбільших геніїв світа. В його самого було вже кілька власних творів і перекладів з чужих мов.

ликим знанєм, з умом, проясненим творами найбільших геніїв світа. В його самого було вже кілька власних творів і перекладів з чужих мов.

Великий учитель та його великі ученики.

Приїхавши до Львова на університет, Франко опинив ся серед академічної молодіжи. Та серед неї не знайшов того, що сподівався: вона була байдужна, а до того пронизана москвофільством. Сам Франко на якийсь час опинив ся навіть в москвофільським “Обществі імени Качковського”. Тоді він працював у журналі “Друг”, видаванім академічною молоддю для розваги “руским красавицам”. Там він теж почав містити свої перші твори. Але вскорі “Друг” змінив ся в поважнійший журнал. Було се наслідком духового перелому, котрий тоді перейшов Франко, а котрого причиною був передовсім великий вплив на Франка і його товаришів Михайла Драгоманова. Сей чоловік з широкою європейською освітою мусів за свої смілі погляди опустити Росію. По своїм приїзді до Галичини, хоч і не на довго, Драгоманів задав великий удар галицькому заскоружлому рутенству. Він перший вказав на те, що національне питанє треба перенести з високпарних фраз на поле практичної діяльності в користь народу. Драгоманів мав вели-

кий вплив на живу молодіж, а з особна на вразливу душу Франка. Хоч старі “патріоти”, котрим запаморочило голову австрофільство, лихим оком дивили ся на Драгоманова, то все таки молодіж пішла тим шляхом, котрий він її вказував. Проводирями нового руху стали Іван Франко та Михайло Павлик.

Під впливом Драгоманова познакомлюєть ся Франко з новітною літературою, перенимаєть ся новим поглядом на громадянські справи. Та се не до вподоби було старим “патріотам”. Настрашили ся вони його соціалізму, защеПЛеного Драгомановим. І в наслідок доносу Франко станув в липни 1877. року перед судом у голоснім політичнім соціалістичнім процесі, в котрім головною провиною була переловлена поліцією кореспонденція Франка з Драгомановим. Франко перемучив ся невинно, попри інших товаришів, в страшних гігієнічних обставинах, серед знущань і збитковань.

В боротьбі зі своїми.

Та далеко гірше було те, що довелось йому пережити після виходу з тюрми. Уся галицька рутенська інтелігенція виелемінувала Франка зі своїх рядів: його викинули з товариств “Просвіта” і “Руська Бесіда”, його обминали на вулиці, перед ним, наче перед опришком, замикали двері своїх домів. Тай се не зломало йо-

го духа. Він постановив невтомно промощувати новий шлях народови, постановив бути камінярем на сьому шляху. Ся стійність поета пречудно змалювана в поезії “Каменярі”, котру він написав у тюрмі

Богато трудів, багато перепон і ненависти і погорди перетерпів він за се від громади. Та з нього не зійшов.

Вийшовши із тюрми, Франко далі вчащає на університет. Саме тоді товариш Франка, Михайло Павлик починає видавати за грошевою підмогою Михайла Драгоманова місячний журнал: “Громадський Друг”. Франко стає співредактором і найбільше працює тим співробітником журналу і починає містити в ньому свої поезії, оповіданя, повість “Воа Constrictor”, а опріч сего критичні і публіцистичні праці. Праця у журналі зовсім не оплачувалась. Обскурантне громадянство боялось “Громадського Друга” та нехотіло його читати. Приходилоь писати в голоді і холоді. Цензура також була безглядною і конфіскувала місячник за місячником. Через те журнал виходив під кількома назвами: “Громадський Друг”, “Дзвін”, “Молот” Коли впав “Молот”, Франко видає “Дрібну Бібліотеку”, в котрій містить твори європейських і російських світочів літератури. Рівночасно для зарібку працює в польськім журналі “Tydzien Literacki” і в робітничій часописі “Prasa”.

В 1880 р. Франка арештували в друге. Причини розуміється не було ніякої. По пересидженню трох місяців у тюрмі Франко пішов "шюпасом" до рідного села; як казав сам Франко, се були найтяжші моменти в його житю. Відлежавши довший час і арешт і дорогу, Франко виїхав до Коломиї. Тут написав оповідання "На дні" і за послідні гроші вислав її до Львова. Сам остався без ніяких средств до житя і три дні лежав в горячці, ждучи голодової смерти. Виратував його з біди оден товариш. Видужавши Франко, їде в осени до Львова і знова вступає на університет.

Тут через якийсь час покладає найбільше праці для нового журналу "Світа". Та немаючи средств до житя, він знова їде у рідне село. Тут перебуває під доглядом жандарма, помагає родині в роботі, а при тім пише дрібні оповідання та повість "Захар Беркут".

В 1883 р. покликають його на співробітника "Діла" і "Зорі", в котрих він містить чимало розвідок переважно економічного змісту. Також працює у польських часописях: "Kurjer Lwowski", "Prasa", і за робляє тим стільки, щоби не вмерти з голоду. В українських часописях відносять ся до нього підзорливо; цензурують і відкидають його твори. В 1884 р. помер львівський Українець Нарольський і казав похоронити себе без попів. За

участь в тому похороні Франка нагнали від "Діла" і "Зорі". В 1885 р. він виїхав на російську Україну, щоб приєднати співробітників, та роздобути средств для видавання власного журналу. Та заходи його не повели ся. В 1886 р. вдуге нагнали Франка зі "Зорі" за поміщене поезії Руданського і статі Вільхівського (Грінченка). Супроти сего Франко вступає до праці в польській часописі "Kurjer Lwowski", де як каже, вибув десять-літну панщину. Через сей увесь час він працює майже виключно у польських часописях і дуже мало є з тих часів його творів українською мовою. Велика се певно втрата для української літератури, а вина за те паде на галицьких рутенців.

В літі 1889 р. Франка арештовано третій раз. За що, ніхто не знає. Він просидів у тюрмі десять тижнів і за сей час збогатив українську літературу гарними творами: "До світла", "Сурка", "У цадики", "З любови", "По людському", та "Тюремні сонети". У тих сонетах змалював поет яркими красками те страшне пекло, котре йому приходило ся пережити у тюрмі.

Нова ера та радикали.

В 1889 р. Франко починає частійше містити свої твори в українських видавництвах. Він пише чимало з "Батьківщині", а відтак у відновленій "Прав-

ді”. Тут пробує знова зійти ся з народовцями та потягнути їх до дійсної праці для народу, але се йому не вдаєть ся. Аж У 1890 р. коли в Галичині почав ся новий напрям, звісний під назвою “нової ери”, імя Франка починає щораз щастійше появлятися в українській пресі. Тоді іменно деякі галицькі провідники заключили угоду з представниками шляхти польської, котрою здобули вправді деякі права, але за них зреклись опозиції проти польського гнету над українським народом тобто віддали народ у власть польської шляхти. Франко проти тої “нової ери” виступає разом зі своїм товаришем Павликом. Вони заснують радикальну партію, яка мала на цілі “нести в народні маси свідомість економічних, політичних і національних інтересів і публіцистично прояснювати ті інтереси та боронити їх”. Радикальна партія взяла собі за ціль “зробити з народних мас політичну силу, (а темні маси не можуть бути такою силою)” Основою партійної роботи був народ, прості робітницькі маси. Партія мала вивести народ із пут сервілізму. З під пера Франка вийшло тоді багато блискучих публіцистичних статей, якими він бичував “неполітичну політику” своїх противників, їх опортунізм, недостачу розуміння народних інтересів. Противники Франка не маючи ніяких аргументів проти Франка, вживали таких по-

лемічних висловів, як “стеклий вовк”, “собака” і пр.

Та сі грубі напади на Франка не зломали ані його, ані радикальної партії. Партія розвивала ся, захоплювала щораз то ширші маси і несла між народ дійсну освіту і самостійницькі переконання.

Наукова діяльність.

Підчас сеї кипучої діяльності Франко знов бере ся до наукових студій. Він докінчує свої студії на віденському університеті під проф. Ягічом і приготовляє ся до професури українського письменства на львівському університеті. Видає він тоді наукові праці: “Іван Вишенський і його твори” і “Варлаам і Йоасаф”. Крім сего поміщує багато дрібніших наукових праць в “Житю і Слові”, в “Літературно-Науковім Вістнику” і пр. За реферат на тему “Наймичка”, відчитаний на університеті, Франка професорська колегія вибирає доцентом на катедру української літератури, опорожнену по смерті О. Огоновського. Однак галицький намісник гр. Бадені не хотів затвердити на професурі чоловіка, що сидів три рази в тюрмі.

В 1897 р. Франко помістив у віденській часописі “Die Zeit” розвідку про Міцкевича а під наголовком: Поет зради. В ній Франко вказав на те, що зрада є головним мотивом одного твору Міцкевича, та що Міцкевич представляє її як герой-

ство, кладе її висше патріотизму. Усі польські часописи зляжи за се Франка, на улицях Львова появились великі оголошення “Precz z Frankem” і Франко стратив роботу в польських часописах. Поет опинив ся в крайній нужді, з котрої вратувало його покликане на редактора “Літературно-Наукового Вістника”.

В 1898 р. святковано ювілей 25-літної діяльності Івана Франка. Тоді може вперше поет зазнав морального вдоволення, побачивши, що його ідеї не пропали, що прийнялись у серцях молодого покоління, яке ступає на новий, вказаний ним шлях.

В 1907 р. Франко захорів на параліж. Він вже не міг нічого писати. Та все таки він диктував своїм синам і до послідної хвили інтересував ся суспільними питаннями, політикою і. т. д.

В 1913 р. українське громадянство обходило ювілей 40-літної діяльності Ів. Франка. Усюди відбувались концерти в честь поета, збирались жертви, за які куплено йому дім під Львовом, як дар від українського народу. Хорий і знесилений поет вже ясно побачив, що його ідеї вкорінюють ся щораз глибше в серця молоді, яка давала запоруку, що виведе увесь народ на новий шлях, що відучить його від рабства, що виведе його з неволі.

Послідні хвилі.

Та по році вибухла війна. Не знаємо докладно, що діялось з Франком. Знаємо лиш те, що він переживав останні часи в нужді. З голоду і нужди помер його товариш і другий народний каменярь Михайло Павлик. Нужда певно і докінчила жите великого генія. Ось що писала про Франка і його смерть російська газета “Кіевская Мысль”:

“Тяжко пережите жите, постійні недостатки, безперервна боротьба підорвали здоровле Франка і навіть виносиме матеріяльне положене послідних літ не могло вилічити старих ран і давних страждань.

“Вибух війни потягнув за собою перерване всякої культурної діяльності галицько-української. В житю Франка наступили нові тяжкі часи. В час наїзду російських війск на Галичину хорий Франко опинив ся у Львові в крайно тяжкім положеню. В час російської окупації Іван Франко випустив за дозволом російської цензури збірник своїх давних статей. В 60-ім році перервало ся жите талановитого мученика...

“Деять літ догорювало жите Франка, деять літ писатель боров ся зі смертю. Від сильного нервового розстрою залякли йому руки, часами він не мав сили писати. Положене хорого ставало щораз тяжше. Смерть, здавало ся, близько. В страшнім положеню бачили тут в Києві Франка—здаєть ся,

в році 1907—він приїхав до нас на похорони п. А. Косачівної. З Києвом він мав загалом звязи: І. Франко і один з директорів київської контори державного банку В. В. Ігнатович жонаті з рідними сестрами; у послідного жие тепер одна дочка покійного. Побут Франка в Києві був короткий. Товариші вивезли його до Львова і він там доживав свої послідні роки. За 2-3 роки здоровле поправило ся і І. Франко міг знов вернути до літературної роботи. Рука все ще кепсько працювала і покійний диктував свої твори синові Тарасови. Сі твори се були: поезії, повісти, статі; але чим дальше, тим більше і більше переходив до наукової праці. Її він робив для видавництва “Літературно-наукового Вістника” і се межі иншим було головним жерелом істнованя покійника. Талановитий письменник, поет і суспільний діяч майже все своє жите провів в тяжких маєткових невігодах. Деколи його положене ставало не виносимим до краю. В час празнуваня його ювілею Українці зібрали капіталу 30,000 к. і купили віллю для І. Франка під Львовом. Се було для нього немалою помочию.

“Проїшло троха часу і син Тарас (має бути Андрій) вмер скоропостижно. Смерть любого сина потрясла нервово хорого Франка. І знов перервалась робота письменника...

“Хорим, розбитим нервово застала Івана Франка вибуха-

юча війна. Як розказують, з болем і рівночасно немовби не відчуваючи відносив ся покійний до розіграваючих ся перед його очима подій. Прийшла евакуація Львова, російські війська увійшли в місто і заняли його. І. Франко, живучий у віллі під Львовом, переїхав у місто. Постійним товаришом І. Франка в ті дни був його давний друг Павлик. Але зимою 1914 р. і Павлик помер. Страта потрясла І. Франком. Новий розстріл збільшив ся.

“Що було з Франком після відвороту російських військ зі Львова, не звісно. Коли прийшла печальна вістка про його смерть, вона глибоко зворушила близьких покійного і поклонників того визначного діяча.

Діяльність Франка всесторонна. Попри безліч наукових праць, оповідань і новель мабуть найлучшими з Франкової творчости є поезії. Згадати лишень “Панські жарти”, “Ботокуди”, “Мойсей” і пр. Коли читаємо “Мойсея”, можемо сміло віднести його до Івана Франка: він вів народ через сорок років прямим шляхом, зносив наруги і погорду, вкінци помер перед “обіцяною землею”, перед визволом України, для котрого він тільки заслуг поклав.

Іван Франко помер, та дух його живе у його творах, той дух,

“вічний революціонер
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за шасте, поступ й волю”

В. Стефаник

ВИВОДИЛИ З СЕЛА.

Над заходом червона хмара закаменіла. Довкола неї зоря обкинула свої біляві пасма і подобала та хмара на закервавлену голову якогось святого. Ізза тої голови промикалися лучі сонця.

На подвір'ю стояла гурма людей. Від заходу било на них світло, як від червоного каміня — тверде і стале. З хорім іще сипалося багато народу. Як від умерлого — такі смутні виходили.

За людьми вийшов молоденький парубок із обстриженою коловою. Всі на него дивилися. Здавалося їм, що та голова, що тепер буяла у кривавім світлі, та має впасти з пліч — десь далеко на царську дорогу. В чужих краях, десь аж під сонцем впаде на дорогу та буде валятися. Мама стояла на порозі.

“Ти вже йдеш синку?”

“Йду мамо”.

“А тиж на кого нас покидаєш?”

Жінки заплакали, сестри руки заломали, а мама біла головою до одвірка.

Підійшов до сина тато.

“Сідаймо, синку, на фіру, бо колію спізнаємо.

“Ще цю ніч переночуй у мене, синку. Я тебе так гірко пістувала, дулам на тебе як на рану... Я тебе разом з сонцем вірідю і плакати не буду. Переночуй, переночуй, дитинко!”

Взяла сина за рукави тай повела до хати.

Мир подався до воріт. Незабавки вийшла мама з сном. Твар мала бліду як крейда.

“Синку, — питався тато — а міні хто, небоже, кукурудзки висапає?”

Хлопи заревіли. Тато впав головою на віз і трясся як лист. “Гай, ходім.” Мама не пускала.

“Николайку, та не йди бо! Та заки ти обернешся си, то пороги в хаті поскривляють си, то вугли погніють. Мене не застанеш уже і відай сам не прийдеш.” Ймила сина за ноги. “Воліла бих тебе на лаву лагодити!” Пішли. Хто стояв коло воріт, то йшов рекрута відводити.

Переходили ліс. Листе устелило дорогу. Позагиналося у мідяні човенця, аби з водою осінною поплисти у ту дорогу за рекрутами. Ліс переймав голос мамин, ніс його у поле, клав на межі, аби знало, що як весна утвориться, то Николай на нім вже не буде орати. За лісом стали у поли. Рекрут взявся прощати з селом; “Бувайте здорові і свої і чужі. Як чим докорив ем, то забудьте, але благословіт у далеку дорогу.” Всі поскидали капелюхи.

“Повертай си здоровий назад та не забавльий си.”

Син з татом сіли на фіру. Мама ймилася руками за ко-

лесо. “Синку, озми мене з собов. А ні, то буду полем бічи направці тай тебе здогоню.”

“Люди добрі, озміт-ко жінку, бо руки собі поломит.”

Люди силоміць відтягли від воза і держали. Фіра рушила.

“Йди здоров, Николаю!” — кричала громада. Тої ночі си-

діла на подвірю стара мама та захриплим голосом заводила.

“Відки тебе візирати, де тебе шукати?!”

Доньки як зазулі до неї говорили. Над ними розстелило ся осіне склепінє небесне. Звіди мерехтіли як золоті чічки на гладкім залізнім тоці.

В. Стефаник

СТРАТИВ СЯ.

Колія летіла у світи. У кутику на лавці сидів мужик та плакав. Аби його ніхто не бачив, що плаче, то сховав голову у писану тайстру. Сльози падали як дощ. Як раптовий падали, що нараз пустить ся, тай незабавки уймає ся.

Твердий такт желізниці гатив у мужицьку душу як молодом. “Та ще снів ми си недавно. Дес я беру воду з керниці, а він дес на самім споді у такі подерт і кожущині, що Господи! Тут, тут утопит си. Николайку, синку, — дес я ему кажу — а тиж тут що дієш? А він мені вповідає: “Ой дьидю, не годен я у воську вібути.”

“Кажу я ему: терпи та навучи бери си та чисто коло себе ходи. Тай аді, вже навчив си...”

Одна велика сльоза покотила ся долів лицем тай впала на тайстру. “Іду до него та знаю, що вже го не застану. Але ци буде до кого вернути си? Бігла за мнов полем, кервавими сльозами просила, аби і взьяти. Ноги її посиніли від снігу, верещила як несповна розуму. Але-м

нагнав коні тай прімкнув. Може де там серед поля вже домерзає... Було стару взьяти. А нам же тепер чого траба? Най гроші йдуть, най худоба з голоду гине! Таким трупам, як ми, та на що нам? Торби най пошиє та підєм просючи межі люди у то місто, що Николаєва могила у нім буде.”

Притулив лице до шибки тай сльози по вікні спливали. “Ой, стара, тото-м діждали си на сивий волос вінка! Тото, небого, дес беш головов у стіни, тото до Бога ридаш!”

Старий схлинав як мала дитина. Плач і колія відкидали сивою головою як гарбузом. Сльози пили як вода з пори. Мужикови причув ся голос його старої, як вона біжить боса та просить, аби її взяв з собою. Але він коні батогом та батогом. Лиш зойк чути по полю, але далеко.

“Набезпешно вже і не застану. Коби ще мене спрйтали разом з Николом у могилу. Най би-м гнили разом, як в купі не можемо жити. Най би над нами

і пес не гавкнув на чужі стороні, але най бих укупі були! Де-м він сам буде в чужі чужиниці!

Колія бігла світами. “А шкода, що-с був уріс як дуб. Бувало, що озме в руки, тай горит му у тих руках. Було одну втїти ще малому...” Колія добігала до великого міста. Виходив із людьми. На улиці лишив ся сам. Мури, мури а межи мурами дороги, а дорогами тисячі світил в один шнур понасилювані. Світло у пїтьмі потапало, дрожало. Ось, ось, впаде і чорне пекло зробить ся. Але світила пускали коріне у пїтьму і не падали.

“Ой Николайку, коби-х тї хочь умерлого видів. Вже і мнї синку, тут буде амінь!”

Сів під мур. Тайстру поклав на коліна. Сльози вже на неї не падали. Мури подавали ся один д одному світила сходили ся всі до купи і грали барвою як дуга. Замкнули мужика, аби його добре оглянути, бо він з дуже далеких країв сюда завандрував. Став дощ накрапати. Ще гірше скулив ся тай взяв ся молити. “Матінко Христова, усім добрим людем стеш на поратунок. Николаю світий...” тай бив ся в груди. Поліціян надійшов тай справив до касарні. “Пані вояк, а то тутечка умер Николай Чорний?” “Він повісив си у вільхах за містом. Тепер лежить у трупарни. Йдїть цев вулицев у долину, а там хтос вам покаже.” Вояк, пішов дальше вартувати. Му-

жик лежав на улиці тай стогнав. Як пролежав ся, то пішов улицєю у долину. Ноги делькотїли як підвіяні і шпотали ся. “Синку, синку, тай ти стратив си! Скажи мені, синку, що тебе у грїб загнало? Нащо ти душу стратив?! Ой, привезу я розрадочку мамі від тебе. Марне пропадем.”

У трупарни на великій білій плиті лежав Николай. Гарне волося пливало у крові. Вершок голови відпав як лупина. На животі був хрест, бо навхрест пороли та посшивали. Тато припав на коліна у ногах Николая та молив ся. Цїлував ноги сина, бив головою у плиту. “Ой, дитинко, ми тобі з мамов весіле лагодили та музики наймали, а ти собі гет від нас пішов...”

По тім підніс трупа обїймив за шию тай питав ся, як коли би радив ся.

“Скажи-ж міні, кілько служеб наймати, кілько на бідні роздати, аби тобі Бог грїха не писав?...”

Сльози падали на трупа та на білу студену плиту. Плачучи убирав сина на смерть. У біленьку мережану сорочку, у пояс вишиваний та в капелюх із павами його убрав. Писану тайстру поклав під голови, в головах поклав свічку, аби горїла за страчену душу. Такий годен та гарний парубок у павах! Лежав на студеній, мурмуровій плиті та гейби усьміхав ся до свого тата.

РІВНІ ПРАВА ДЛЯ ЖІНОК -- КОРИСТЬ НАРОДОВИ.

Богато країв зрівнали жінки у всіх правах з мущинами; я постараю ся коротко навести деякі факти, з котрих читателі і читательки будуть могли виробити собі понятє, що варте є рівноуправненє жінок для суспільности.

Як жінки домагають ся рівних прав з мущинами, то не для свої примхи, але для користи цілої суспільности.

Наведені факти викажуть основу сеї правди.

Жінка має свою індивідуальність і власне, щоб могли розвинути ту індивідуальність в користь людськості, она домагаєть ся рівного права і свобод. Жінка має свої питомі погляди на біжучі справи і відчуває жите після свої індивідуальности. — Зискавши право, жінка буде могли усунути те зло, яке она відчуває, і той біль, який її і її найблизших гнете. Через те жінки не тільки поправити хотять свою долю, але хотять розвити і піднести загальну цивілізацію.

В Америці, в Австралії і в Фінляндії реформи ухвалені під впливом ріноуправнених жінок, зачинали ся від огранічення продажу алькоголічних напитків, знесеня реґляментації і проституції та домів розпусти і підвисшеня карі за проступки проти моральности.

Дальше в Америці і в Австралії, жінки внесли праводавчі пректи, щоб жінка-мати зрівнані були в власти і опіці яко родичі. Внесли право, щоб положити кінець визискови дітей через капіталістів. Установлено за ініціативою суди для малолітних, де діти караєсь в більше людський спосіб. Поправлено і видосконалено за їх помочию шкільництво, ширено просвіту і суспільну гігієну, як теж поліпшено працю по фабриках. Жінки дамагали ся помочи для гуманітарних інституцій, як доми для старців, поміч убогим в потребі і т. д. В Норвегії жінки перші почали акцію від реформ на поли шкільництва.

В тих краях під впливом послів жінок піднеслась загальна освіта в народі, становишко жінки в родині і также за домом в суспільности і роботі фаховій поліщило ся. Заплата жінки за ту саму роботу, що робить мущина як не в цілости, то бодай в часті піднеслась. Смертельність серед дітей значно зменшилась так, що коли попередно умирало кількасот дітей на тисяч, то тепер умирає 70 на 1000.

В Фінляндії, жінки послаи до парламенту, здобули собі таке довіре серед народу, що в 1916 році вибрано аж 24 жінок. В працях соймових, в анкетах і комітетах жінки так добре справлялись, що фінляндські послаи признали, що на будуче без жінок багато справ не далоби ся як слід полагодити.

Норвежський уряд, видно так само думає, коли при кожній зміні устав все звертаєть ся з запитом до жінок о їх опінію.

Данські жінки так само показались гідними виборцями в своїм краю, бо на послаи вибирають тільки таких жінок, котрі або на се заслугують за для своєї науки, або мають вироблений великий досвід в народних справах.

Серед жінок-виборців панує велика єдність не тільки в праці, але также і в поглядах, мимо того, що вони живуть в різних краях.

Вчені політики і міністри, як Роберт, Ставт, Ріве, Седдон і інші, котрі студіювали жінок-виборців, годять ся, що жіноче голосованє не спричинило парламентаризмови ані суспільности жадних злих наслідків; ані не пошкодило народному житю. Противно, жінки-виборці внесли спокій і порядок в виборчу агітацію і ліпшу міру в виборі властивих людей на відповіднійші становища і публичні уряди. — Жінки звичайно попирають всі поступові реформи.

Навіть противники рівноправности жінок признають, що з правом голосованя жінки в великій мірі поступили наперед через те, що почали студіювати публичні справи, познакомляти ся з загально державними справами і в загалі займатися народним жптем.

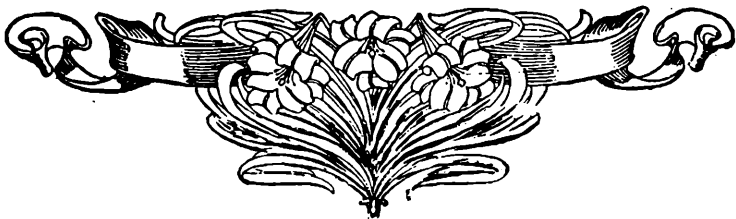
Жіночі клуби домагалися заведення безплатних державних бюр праці, права проти фальшованя продуктів поживи, обмеження підступної реклами, заведення безпосереднього голосованя; державної асекурації на старість, охорони робітника при праці, удержавленя залізниць і т. д.

В стейті Кольорадо, в кількох місяцях по признанню жінкам рівного права, книгарі продали більше екземплярів політичної економії, як через попередних дев'ять літ. В Денвері, жінки заклали бюро інформації для тих виборців, котрі не мають часу на політичну науку.

Дуже похвальну опінію о жінках присяжних судіях висказав член найвисшого суду Злучених Держав Джан Кінгман. В своїм урядовім справозданю він так пише: “як суди присяглих складають ся тільки з мущин, дуже трудно дістати справедливий засуд за газардову гру в карти, піяньство і розпусту. Участь жінок в таких разях в суді присяглих помагає справедливому рішеню справи. Жінки присягли судії уважно слідять перебіг справи і менше підлягають постороннім впливам, і показують ся сумліннішими ніж мущини. Не було прикладу, щоби висший суд зніс виданий засуд при співучасті жінок.”

В Америці і в Норвегії жінки не раз проводили судам присяглих суддів. Від року 1913 норвежський уряд часто іменує женщин адвокатів державними суддями.

Участь женщин в праводавстві і в судах вказує, що жіноча поміч причиняєть ся до побіди справедливости і народної справи.

ІСТОРІЯ „СОЮЗА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК В АМЕРИЦІ”.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СОЙМ ДАЄ ПОЧИН ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК В АМЕРИЦІ.

Хто із нас не памятає великої хвилі з життя нашої еміграції, коли місто Нью Йорк, та метрополія українства, зародилося від здвигу народа, як сотки делегатів із найдальших сторін, тисячі Українців із поближких осель спішили на перший великий з'їзд, Все-Український Сойм в Америці.

І щасте чи нещасте хотіло, що як раз в сю хвилю поєднування українського загалу у спільній праці звернено увагу і на нас, українське жіноцтво. Звернено увагу і говорено про наше тяжке положення у сьому чужому краю, вказано на широке поле, буряном заросле, на яким праці не слідно. Вказувано на тисячі дівчат і жінок, котрі не зорганізовані, безпросвітні. Виказано застрашуюче число безграмотних. І на кінець накликувано присутних, щоби подали їм помічну руку.

Тисячі народа, сотки делегатів в присутности головних урядів мужеських організацій — признали слушність наших домагань і згодилися всіма голосами приступити сейчас до праці коло організування жіноцтва, а бодай дати поміч у його просвітно-організаційних змаганнях.

Так говорили і так ухвалили... Але від говорення до ухвали — не великий крок, а за те від ухвали до діла йде трудна дорога, на яку зважитись нераз дуже тяжко.

Щоби ухвалити яке добре діло, нате без сумніву треба свідомости і розуміння справи у тих, що ухвалюють; але до виконання діла, треба праці, рук до тої праці. А тих рук між жіноцтвом у нас нема. Не брак нам поривів, щирости, але брак нам віри у свої власні сили.

І тому організоване жіноцтво відкладалося з дня на день, з місяця на місяць — здавалося, що ніколи не прийде хвиля уведення в життя ухвали Українського Сойму.

Аж ось наспів день — Український День, а з ним велика побіда, велика радість.

Український День.

Такі дні, призначені на збирання жертв поміч потерпілим у війні — мали всякі народи, чи не всі на вільній землі Вашингтона. Шікаго, як найбільше прибіжище еміграції, відбуло себе найбільше таких днів. І у кожного народа в такім його дні жіноцтво, виключно жіноцтво, поносило тягар цілої праці і відвічальність її успіху.

Українські жінки в місті Шікаго знали про се і бачили ясно, бо вони самі нераз на поклик тих народів спішили у поміч. З приходом свого — Українського Дня, вони тим більше мусіли стати до праці, мусіли взяти на себе тягар його перепровадження. Український день — мимо поганої агітації зі сторони тих, що намагалися змонополізувати виключно для себе — випав удачно під кождим зглядом. Се скріпило віру у свої сили, додало відваги, а свідомість стала товчком до перших змагань перевести у жите соймові ухвали: організувати жіноцтво.

Перше Жіноче Віче!

В кілька тижнів після Українського Дня, відбуло ся в Шікаго перше велике віче українських жінок і дівчат в справах організаційних. А щоб жіноцтво було свідомійше, відважнійше, щоб самі забирали голос і рішали о своїй організації, обмежено вступ на галю лише до жіноцтва. Хоч ся постанова дала декому притоку до ріжних сплетень, жінки доказали, що вони дозріли до публичних справ і зусилля потайних ворогів пошкодили їм самим, а не загальній справі.

На вічу було присутних вісімдесять шість жінок і дівчат. Та річ не вповажнім числі беручих участь женщин, а в тім, що з них аж пять бесідничок зголосило ся до слова. Сеж перший раз жіноцтво в Шікаго забирало голос, перший раз рішали свої справи. Кожда бесідниця підносила потребу організованя жіноцтва, кожда говорила про організацію з великим одушевленем, кожда вказувала на жіноцтво других народів, що давно вже зорганізоване і працює над своїм освідомленем. І ні оден голос серед присутних не підняв ся проти ухвал жіночого віча, котре однодушно постановило: 1. приступити сейчас до організованя відділів; 2. внести подане о чартер; 3. старати ся як найскорше о своє жіноче видавництво.

Голос сього віча се ще оден доказ, чим в дійсности є голос народа — в сьому случаю жіноцтва, — коли вороги народа не мають часу його обдурити, звести на бездорожа.

На вічу зголосило ся до впису т. є. подали свої адреси шістьдесять пять жінок і дівчат і здавало ся, що нова організація почала ставати твердо на свої ноги. Але організацію чекала зараз на порозі життя боротьба з темними духами української еміграції, тими самими, що усе вели наш народ в темноту і неволю. Зараз по жіночим вічу стали ся увихати агенти тих агентів темноти й неволі; увихали ся серед працюючого жіноцтва як увихають ся трути серед пчіл. Прийшли інструкції від головної команди темних духів нашої еміграції і твердий наказ: не спочити, поки не убуєть ся в зародку зусилля українських жінок.

Ходили агенти агентів хата від хати і відмавляли всіх, що зголосили ся до впису. Агітували демагогічними способами, говорячи: Жіноча організація — се вороги України. Вона намагається ся відобрати пейду урядникам мужеської організації, Вона хоче розбити найстаршу щиро-українську мужеську організацію! А ще деякі говорили: Вони злодії, хочуть зрабувати Союзову касу, наші маетки, нашу кервавицю і т. д. і т. д.

Того рода агітація спинила подекуди організаційну роботу, хоч природно вона не могла промовити до свідомої людини. Темна робота розбивачів лише примусила свідоме жіноцтво напружити усі сили для освітньої та організаційної праці, котра видала гарні овочі. Мимо зявзятої нагінки зі сторони ворогів народа в Шікаго зорганізовано до жіночої організації два відділи а третій відділ повстав в Дітройт. Отсі власне три відділи і приступають тепер до свого жіночого видавництва “Рання Зоря”.

Ми знаємо, що нас будуть поборювати явні і тайні вороги нашого народа. Але се нас не застрашує. Ми віримо, що всі красні одиниці в українсько-американській еміграції підопруть нашу працю і наші просвітно-організаційні змаганя і допоможуть нам поставити й українське жіноцтво на рівні з поступовим жіноцвом других народів.

Щоби завдати брехню демагогічним підшептам ворогів всякого поступу, ми наводимо важніші ухвали, прийняті на нарадах членів “Союза Українських Жінок в Америці”. Постановлено:

1. Не відтягати ні одного жіночого члена з мужеських організацій, як: Українського Народного Союзу, Українського Робітничого Союзу, Провидія і Гайдамаків, але впливати всіма силами, щоб женщины попри те, що належуть до мужеських організацій, вписували ся також до своєї жіночої, до “Союза Українських Жінок”.

2. Тримати членів лише на 100 долярів посмертного, поки не дістане ся чартеру.

3. З грошей, збираних на місячних мітінгах, не уживати ані одного centa на організаційно-просвітні розходи як: видавництво, друки, книжки; але покривати висше згадані розходи до часу осягнення чартеру з доходів, які дають урядженя всяких забав, театральних представлень і другі тим подібні жерела доходів.

Сі постанови говорять самі за себе. Вони влучно пояснюють дорогу, якою думає йти нова організація, вони добре клеймують брехні, ширені її ворогами.

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ „СОЮЗА У. ЖІНОК В АМЕРИЦІ”.

I. Обєднювати українське жіноцтво на еміґрації в Америці в цілях просвітно-запомогових, а то:

1. Дорогою освідомлюваня їх при помочи спеціяльного жіночого видавництва;
2. Через закладанє шкіл для неграмотних і других;
3. Через уділюване запомог за случай каліцтва, хороби або смерти — після висоти оплачуваних вкладок;

II. Давати опіку та поміч, моральну і матеріяльну, сиротам, вдовам і всім, що тої помочи потребує.

III. Оснувати фонд “Помочі жіноцтву на Україні” для помочи женщинам в їх просвітно-орґанізаційних зусиллях.

За тимчасовий Уряд “Союза Українських Жінок”:

Предсідательки:

Стефанія Цимбаліста.

Катерина Шабага.

Писарки:

Марія Підгайна, Катерина Кушак, Катерина Будна.

Касієрки:

Марія Королишин, Анна Музика, Ольга Корінювська.

Тимчасові організаторки:

Евґенія Цішецька, Зофія Богач, Анастасія Язловецька, Емілія Струтинська, Варвара Курей, Евдокія Будник.

Тимчасова Головна Секретарка:

Катерина Коцюбінська, 2238 Rice Street, Chicago, Ill.

— 0 —

ДОПИСЬ.

З жіночого руху в Дітройт, Міч.

В Дітройт є околo 10.000 Українців обох полів. Мушцини вже від кількох літ суть зорґанізовані в ріжні товариств, як запомогові так і політичні. І своєю працею на поли народнім вже не мало причинились для добра свої матери України.

А женщина українська в тих часах спала сном блаженним. Лише деяка одиниця, деколи була причепилась до мужеських товариств і то не надовго бо з невігідних причин мусіла уступити. І тягнуло ся то так аж до теперішного часу. Як тепе-

рішна війна зворушила цілим світом, потряслись трони пануючих, розпались кайдани з поневолених народів а між тим і з нашої Неньки України.

Так ті всі народи, як: Польща, Литва, Фінляндія кинулись всіми силами до відбудованя своєї вітчизни. Не позістав по заду і наш народ. Вибрано в Києві Українську Центральну Раду, а та покликала до діяльності весь народ України, де би він тепер не находив ся. І тут застановило українську жінчину також подумати яке становище она має заняти, супроти вітчизни. Хотяй початки трудні, але праця йде вперед. За старанем Е. Струтинської засновано і в нас в Дітройт жіноче товариство “Зоря”. Не багато праці воно ще зробило, але початок діяльності вже єсть а то: устроїло вечерок і часть доходу (\$30.00) дало на наше жіноче видавництво. Тепер ухвалено дати представлення, з котрого дохід має бути на

наші сироти в Філядельфії, при українській-католицькій Архидієцезії.

Мітинги робить ся що місяця,оживляючі дискусії ідуть на порядку деннім про наш край, про наші сестри в старім краю, якими наші жінчини мають вернути по війні до краю, чи такими як з відтам виїхали, чи свідомійшими. Тільки, що є перешкоди для нашого зорганізованя ся в більшу силу, бо не-свідомий елемент не дасть нам навіть відозв під церквою роздати, звать нас соціялістками, нехристками, але нас се не спротивить, бо ми знаєм, що світло мусить побороти темноту.

Ми просимо наше жіноцтво в Дітройт приступити до нашого товариства “Зоря”. Памятаймо, що в лучности сила. Докажім,що і ми умієм вітчизну кохати, для неї працювати і спільними силами себе освідомляти.

Секр. Тов. “Зоря”
Михалина Підгайна,

П О К Л И К.

Українське Жіноцтво!

Здавало-б ся, що здійснили ся бажання і мрії Українського народа.

Повсталa вольна, незалежна Україна!

Сорок-мільоновий народ, той, що до недавна ще був царський і цісарський, той, що до недавна ще стогнав в ярмі тяжкої неволі, обєднюєть ся у Вольну Народну Республіку. Здавалоб ся що сповняє слова свого найбільшого поета-пророка:

“І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,

І помолять ся на волі
Невольничі діти”.

І наколи справді воно так, коли здійснили ся слова нашого кобзаря Тараса Шевченка, коли справді молять ся на волі невольничі діти, то най се затьмить собі кожде з нас, що не дали волі Україні ні цар російський, ні кайзер німецький, ні султан турецький, ні цісар австрійський. Такі волі нікому не дають.

Волі Україні не дала потайна, зрадлива, жадна проливу братньої крові — німецька дипломатія.

Волю Україні дала революція народів Росії. Воля України окуплена великими жертвами борців за волю та свободу. Воля України се овоч самовідречення тих апостолів правди, що ціле життя освідомляли народи, мучили ся за те по тюрмах, проливали свою кров, давали своє життя — за свободу всіх поневолених — і за нашу Україну!

Та воля та, котра нам вже дістала ся, се ще не усе, се ще далеке до усього. Се лише наші землі, розкішні та багаті у Божі дари, освободжують ся від зовнішнього ворога та стають під оден стяг Вольної України.

Але ми, Український народ, нам ще далеко до того, щоби бути вольними, ми ще дуже не свобідні. Ми ще далі в неволі: Ми в тюрмі своїй власній неволі.

На нас ще кайдани духової неволі.

Чоловік лише тоді вільний, як просвічений. Людина без просвіти — се раб. Коли він нині вольний, то завтра його хтось без труду в рабство поверне!

Не говорім про народ на Україні, що до недавна ще був царський; там в тюрму замикали, нагайками били, на Сибір засиляли — за українське слово.

Не говорім про австрійську Україну, що й досі ще цісарська; там рік в рік боротьба ішла за народну освіту, боротьба, котра ще й досі не покінчилась.

Не говорім про тих, а поговорім про себе самих, про тих, що виемігрували за море шукати красшої долі.

Красшої долі може й не нашли. Але одно ми нашли і найти могли, а то: широку дорогу, великі способи до освідомлювання себе самих.

Америка—край науки! А як покористувались ми сьою наукою, тими способами та засобами? Де наша просвіта? Де її глядіти?

Чи нема у нас того самого застрашаючого числа неграмотних, що й там в старім краю за морем?...

Українське жіноцтво!

Війна скінчить ся і не одна з нас і не дві повернуть у рідний край. Не вийдуть нас стрічати батьки, що нас колись у новий край випроваджали, а коли й вийдуть, то не ті, що були передше.

Вийдуть проти нас умучені, змарнілі, надихані страшним проливом людської крові і протягнуть до нас руки, звернуть свої очи, тай шукати муть у нас розради і поради.

А якої поради дізнають від нас? Яку пораду ми їм дамо? коли ми самі безрадни, коли ми самі безпросвітні, неграмотні, мимо того, що так довго жили в краю освіти, котрий дає так багато нагоди та можности її здобути?

Українське жіноцтво!

Чи се нам не промовить до нашої совісти?

Чи се не розбудить в нас почуття обовязку супроти Вольної України?

Чи се нас не загіє до праці, до праці великої: до праці над собою?

Чи треба нам ще й тепер пригадувати потребу просвіти? Чи треба нам ще й тепер споминати великі слова безсмертних людей?

Чи будуть межі нами такі, що махнуть рукою кажучи, що вже за пізно учити ся? Чи будуть межі нами такі, що забули, що учити ся ніколи не пізно, що людина учить ся не до сивого волосу, але до гробової дошки?

Чи будуть межі нами такі, що будуть думати, що учити ся стидно?

Ні! Таких межі нами не буде!

Коли такі може й були коли, то їх певно не стало: війна, революція, нові події рознесли всякі пересуди, упередження, показали вартість освіти, науки, організації!

Тож до праці, Українське Жіноцтво!

Учім ся!

Учім ся усею силою, усею енергією, надоложім те, що страшили!

Читаймо, слухаймо, думаймо! Пізнаваймо своє і чуже! Піддержуймо своє видавництво і даймо йому спромогу стати на висоті його завдання!

Помагаймо собі, помагаймо другим! Організуймо ся! Вступаймо в ряди свідомого українського жіноцтва, об'єднаного в “Союзі Українських Жінок”!

Учім ся! Єднаймо ся!

Україна, Вольна, Независима, Свобідна встає з гробу і кличе до нас, українського жіноцтва:

До науки!

До праці!

До боротьби за кращу долю Українського Народу!

ДІТОЧИЙ КУТОК.

Щире слово до дітей.

“Ей, діти, школярики, більші і маленькі, ходіть сюди, біжіть скорійше в наш куток діточий!... Тут тепло й весело вам буде. Тут вам баечку розкажуть і гарну книжку почитають. Тут ми пожартуем, посміємось, голосом посумуем над гіркою долею дитини в дивній казці. Помандруємо світами, попливемо за море, та заглянемо в віконце, що то діти роблять у старім краю, в Україні рідній. Ми дізнаємось про землю й зорі, про людей і звірів, про рослини, про сніг і воду. Ми дізнаємось про все, чим світ багатий і про що ми прагнемо знати...”

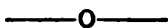
“Ходіть же, діточки, ходіть сюди в куток діточий!...”

“Сей відділ нашого журналу є призначений для вас, кохані діточки. Тут ви знайдете все, що буде вам цікаве. Тут будуть поміщені підібрані цікаві оповідання та вірші, приказки та загадки, розмови про рідний край, про цілий світ... І дівчинка і хлопець приємно тут спочине в діточому куточку. Більші й менші зростом знайдуть поживу для душі своєї.”

“Читайте-ж дітоньки, читайте!...”

“Збірайтесь до гурту в куточку діточім!...”

Свій.

Школяр.

—
 “Не піду до школи,
 бо у школі нудно!
 Не буду учитись,
 бо учитись трудно.”
 —А їстоньки будеш?
 —І їсти і пити!”
 —Колиж так, то, синку,
 треба і учитись;
 Без розуму хліба
 нігде не добудеш
 І голодним ціле
 жите твоє будеш.

Голодний.

Ліг голодний чоловік спати. Проснув ся йому кисіль, а лошки не було. “Еге, — каже чоловік — У друге буду розумнійший.” Ляга він спати на другу ніч і ложку під голову кладе, але кисіль у друге не приснив ся.

* * *

Хрін.

Хрін каже: “Я добрий з мясом!”

А мясо каже: “Я й без хріну добре.”

Х.

НАУКОВИЙ КУТОК.

Чому ми маємо в зимі зимні дні.

Помимо того, що сонце в зимі є ближше до нашої землі на три мільйони миль, як в літі, мимо того в зимі дні і ночі о много зимнійші, як в літі.

З початком січня земля наша одержує о шість процент більше тепла від сонця, як в липни, а то з причини більшої близости сонця до землі. Але се тепло наша земля відчуває тільки полудневій часті, де в січни є літо, а північна часть півкулі нашої землі не чує того. Противно в північній часті землі, де панує зима, лучі сонця падають низько і скісно. Яке се значіне має, кождий з читателів може переконатись на лямпі або засвіченім сірнику. Як ти надставиш руку просто з гори над огнем, то лучі падуть на руку просто з гори і печуть. Як ти поставиш руку з боку до огня, хоть би і о много ближше, огонь не пече, бо лучі його падуть скісно; так само дієсь і з сонішним огнем.

Отже зимні дні в зимі маємо тому, бо лучі сонця, хоть суть о шість процент горячийші, як в літі, але падуть скісно і через те тратять своє тепло.

По друге, лучі сонця падуть на землю не тільки скісно в зимі, але о много низше; через те ми маєм коротші дні і зимні.

По третє, чим ближше землі тим воздух густійший, а чим густійший воздух, тим більше він абсорбує (втягає в себе) тепла і через те лучі сонця зимнійші роблять ся, заки дійдуть до землі.

Крім того в зимі воздух є зимнійший через те, що земля є або покрита снігом або є замерзла.

Причиною сего є не тільки скісні лучі сонця, але также коротші дні а довгі ночі. Від 22-го грудня сонце поволеньки йде в сторону півночі т. є. краю, де є земля зі сторони полудневої, і через те дні від 22-го грудня поволи збільшаються, а ночі меншають.

Але богато тижнів упливе, поки дні зрівнають ся з ночами і ми відчуємо теплоту сонішних лучів.

Як довго дні є коротші від ночий, земля не має часу насякнути теплом. Треба знати, що воздух більше огріваєсь тим теплом, що його земля втягне в себе з лучів сонця, як теплом самого сонця. А позаяк в короткі зимові дні земля не має часу натягнути тепла, тож і воздух в зимі є о много зимнійший як в літі.

* * *

Як винайдено бібулу?

До недавна ще люди місто бібули уживали піску, або по-

пелу. І так воно діяло ся через цілі віки.

Винахід бібули людскість завдячує лінивству одного робітника в Англії, котрий працював в фабриці паперу.

Той робітник не додав slučajно через свою забудьковатість до сирої маси паперової потрібного безумовно клею. З тої причини місто гладкого і тонкого паперу фабрика ви-

дала грубий, хророватий папір. За сю штуку гнівний властитель фабрики видалив того робітника з праці. Пізнійше показало ся, що той грубий, шерсткий папір посідає власність втягати в себе чорнило без заливаня і від того часу люде уживають бібули.

Показалось знов, що нема нічого злого, щоби на добре не вийшло.

З НАУКИ ПРО ЗДОРОВЛЄ.

Як уникнути запаленя легких. Що треба знати про запалене легких.

Запалене легких є хвороба заразлива, котра походить від малесеньких хробачків, званих бакціями. Кождий з нас вдихає денно в себе міліони тих хробачків, що стоять всюди в воздуху і особливо в нечистім воздуху. Хто здоровий і держить себе чисто, того ті хробачки не зможуть, помимо того, що їх всюди повно.

Як заховувати ся, щоби уникнути запаленя легких?

1. Не треба пити алькоголичних трунків, бо хробачки, заразки легких, найбільше атакують легки і серце хорого, і серце знищене алькоголем не видержить хвороби.

2. Держати ся тепло, так в день як і в ночи.

3. Жити як найбільше на свіжім воздуху і спати при отворенім вікні, але добре прикрити ся.

4. Уникати всяких збірних місць, де много людей перебу-

ває в замкненім місци, як театри і інші подібні місця.

5. Пити много води, щоби жолудок очистити з переладованя.

6. Їсти тільки легкі страви і не надто много, бо нестравність спричиняє перестуду, а перестуда веде до запаленя легких.

7. Тільки раз на день їсти мясо, а десять разів пити воду, їсти мало товщу, щоби не затовщувати жолудка.

8. На дворі треба особливо добре і тепло вбирати ся, дихати глибоко, щоби очистити легки з нечистоти.

Глибоке віддихане на свіжім воздуху не тільки очищує легки з заразків, але также відсвіжує кров і зміцняє серце.

Здоровий чоловік повинен найбільше перебувати на свіжім воздуху без згляду на те, чи воздух зимний; ходити жваво, дихати глибоко, вбирати ся тепло, уникати перемоченя ніг, переїдження і перепитя.

Др. В. С.

Я. Г.

КАЗКИ ПРО ЖИДІВ, ПАНІВ І ЦИГАНІВ.

I.

“Чоловіче, бій ся Бога, ратууй мене!” кричав потопаючий лихий пан. Хлоп узрівши го з берега, задумав ся тай каже: “А як же вас, пане, ратовати, коли вас би за лоб тягнути, а ви наш пан?” — “Тягни, як хоч, аби лиш смерти не пожити.” Хлоп думає, думає, аж надбігло більше людей тай кажуть: “Де-ж пана можна за чуприну брати? що би він вже був за пан, аби го мужик за чуприну сіпав!” — “Та певно,” обізвав ся знов котрийсь, “що не годить ся, бо видно, що панська чуприна не до того; то лишень мужицька чуприна на то на світі, аби ю пани тягнули, як хотять і куда хотять.”

Оттак люди радили ся, радили та балакали на березі, що робити; а пан кричав: “хто в Бога вірує, ратууйте!” — кричав, кричав, тай утопив ся.

II.

Хотів батько сина оженити, але сей ані, суди Боже, не дасть ся намовити. Закликав вже отець і сусіда, тай той намовляє і розважує, що ”видиш, так в світі є, що он тот ся оженив, он сей ся женить, а ти чому не хочеш? Колись прийшов, фалити Бога, до літ, так і тобі пора. Бачиш, тато чотирма роками молодший був за тебе, коли оженив ся, а предсі Біг бла-

гословив, щасливо прожив тільки літ з небіжкою.” — “Ба” відозвав ся син: “тато з мамою оженили ся, а мені кажуть чужу брати.”

III.

Була одна громада десь в якімось селі дуже пуста та лінива до роботи. Пан їх хотів научити та добрим словом направити, та скликав було всю громаду до двора свого. Зійшла ся громада на дідинець, тай циган собі за ними прийшов та помежи люди висунув ся аж на самий перед. Пан вийшов до них тай зачав їм представляти, яка погана тота ліність, як она до всего зла веде, яка то ганьба для громади і так дальше. Наконець питає їх: “Скажіть мені, на той приклад, хто би ся знайшов межи вами, щоби від-разу кварту горівки випив?” А циган підхвativ: “Я пане!” — “Хто би у вас був такий, щоби засів та так від-разу добру миску пирогів зо сметаною зів?” — “Я, пане!” вихопив ся знов тойже циган. — “Але не найшов би ся межи вами, хто би за день півтори копи жита змолотив, з’околотував і вивіяв?” — А циган обертає ся до людей: “Ну! громада, говоріть ви, я за себе досить говорив; ци мені все самому робити?”

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ.

I.

Сіль і її пожиточність в господарстві.

Здається, що нема на світі так пожиточного мінералу, як є сіль. Поминувши те, що сіль є конечною до життя майже кожного живучого сотворіння, а особливо чоловіка, пожиточність її є надзвичайно велика.

1. Сіль може удержати в свіжій стані всякого рода мяса через надзвичайно довгий час.

2. Розпустити дві ложки соли в склянці води і покрити тим розчином сто фунтів угля (менше більше бушель) а уголь не тільки лучше буде палитись, але о много довше буде тліти.

3. Погасаючий огонь посолити, а розпалить ся він наново.

4. Сіль усуне плями з мармуру.

5. Сіль є доскональним средством до чищення зелізок до прасованя.

6. Сіль додана до води або інших плинів, спричиняє повільнійше їх варене ся. — Проте, як хочеш скоро що зварити, не соли поки не зварить ся.

7. Сіль змішана з содою є доскональним средством від укушення ос і пчіл.

8. Сіль і вода становлять досконалий плин до полоканя гохла.

9. Сіль і вода поведують відтаяне замерзлих ринв.

10. Сіль, кинена в полумінь, загасить в комині.

11. Сіль (лижочка на склянку), розпушена в теплій воді і вилита в одній, двох чи в трьох склянках, є добрим средством на вонити в разі болів жолудка з нестравности або отруї.

12. Сіль, розсипана на горячій печи запобіжить неприємній вони, коли товщ виляв ся на піч.

13. Сіль, огріта і втерта в пляму на ясній матерії, усуне її і справить, що матерія виглядати буде як нова.

14. Сіль, додана до води, в котрій по праню полоче ся білизну, запобігне її замерзненню підчас морозу на дворі.

15. Сіль дуже добре і скоро чистить ванну і поливані начиня, котрі зістали занечищені і стратили кольор.

16. Сіль розсипана по пательни запобігає розприскуваню ся товщу при топленю.

17. Сіль додана до снігу творить мішанину о много зимнійшою як сам сніг.

II.

Для тих, що хочуть бути здоровими.

Їдж не богато, не переїдай ся. Їдж менше мяса, а більше фасолі — їдж менше пшеничного хліба, а більше муки кокурудзянної, она має в собі найбільше поживи, котру звать

лікарі лецитиною, а котра дуже добре впливає на відживлене чоловіка; через те кукурудзянну страву лікарі поручають їсти сухотникам.

Через ту ощадність не тільки зискаєш на здоровлю, але й на маєтку.

Уживай менше товщів, цукру, цукерків, айскримів і тим подібних солодощів — Ми в Америці сімдесять і п'ять процент більше їмо солодощів, як наша система вимагає; і тут здоровля, помочи станови воєнному. Ми еще гроші заощадимо.

Майже всі ми їмо зимне м'ясо — м'ясо мож дуже добре заступити фасолею і кукурудзяною мукою. — Всякі ревматизми, хороби ниркові і серцеві в великій часті поводують м'ясо, кава і трунки алькоголічні. Зменши те все, а крім ощадности в грошах, зискаєш на здоровлю.

III.

Ощадність — в житю доловіка є нарівні потрібна, як здоровле.

Щади гріш а будеш мати здоровле.

Щади поживу а также будеш здоров.

Десять разів більше людей умерає з переїди і нестравности як з голоду.

1. Ходи піхотою до склепів місто їздити.

Богато людей не рахує тих ніклів, котрі не потрібно видають на стріткаки. А з них компанія робить міліонові маєтки.

Щоби бути в добрім здоровлю, кожда людина повинна щоденно найменше перейти пішки чотири милі. Чим більше, тим лучше.

2. Носи з собою мірної величини пакунки з склепів, місто казати їх собі привозити. Привіз коштує гроші. — Той видаток хоть не на рахунку, порахує тобі сторник в товарі.

Ношене пакунків з собою крім ощадности в грошах принесе тобі користь на здоровлю. Здоровле не тільки приносить тобі щасте, але щадить гріш, котрий забирає лікар і аптикар непотрібно.

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО!

Вступайте громадно в члени “Союза Українських Жінок”! Нехай не буде ні одної, котра не станулаб в ряди членів нашої жіночої організації!

Союз Українських Жінок се перша і одинока ЖІНОЧА організація, котрої ціли є:

1. Освідомляти українське жіноцтво;
2. Обєднати українських імігранток в Америці в організацію;
3. Давати матеріяльну і моральну поміч в смутку і горю. Нашим святим обовязком є піддержати свою, жіночу організацію.

Не даймо ся застидати жіноцтву других народів, що вже давно зорганізоване і давно працює для себе і свого народа!

Вступаймо самі і приєднуймо других!

По деклярації і всякі інформації просить ся писати до головної секретарки:

Катерина Коцюбінська, 2238 Rice Street, Chicago, Ill.

ПОЗІР!

ЖІНОЧЕ ВІЧЕ!

ПОЗІР!

ПОЗІР УКРАЇНЦІ В ШІКАГО!

Дня 10-го марта 1918 року, о годині 2.30 по полудни
в гали на Райс і Оклей стріті
відбудеть ся

ВЕЛИКЕ ВІЧЕ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК

в справах організаційних

На се віче запрошуєть ся усіх: так мушин як і женщин.

На віче прибудуть яко бесідниці делегатки Товариства “Зоря”, Третього Відділу “Союза Українських Жінок” в Діт-ройт.

ВІЧЕВИЙ КОМІТЕТ.

ТАБЕЛЯ ПОДАТКІВ

В

"Союзі Українських Жінок"
в Америці"

Податок (оплата) посмертна числить ся після літ слідуєчих уродин. Вступна оплата від літ 16 до 39 виносить \$2.00 — від літ 40 почавши і висше виносить \$2.50.

СУМА ОБЕСПЕЧЕННЯ

Вік	\$100	Вік	\$100	Вік	\$100
16	9	28	12	40	19
17	9	29	12	41	20
18	9	30	13	42	20
19	10	31	13	43	20
20	10	32	14	44	20
21	10	33	14	45	21
22	10	34	14	46	22
23	11	35	15	47	23
24	11	36	16	48	24
25	11	37	17	49	25
26	11	38	17	50	25
27	12	39	18		

Кромі табелі висше наведеної членкині платять 5 центів на орган (часопись), 3 центи на фонд оборотовий, — 1 цент на просвіту, а 5 центів на ціли народні і оден цент на фонд запомоговий.

ПОЗІР УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО В ШКАГО!

ШКОЛА для неграмотних відбуваєть ся кожного четверга вечером, від 8-ої до 10-тої години в парохіяльнім домі, на 2238 Rice Street, Chicago, Ill.

Місячні Мітінги Першого Відділу "Союза Українських Жінок" відбувають ся кожного першого четверга по першім, в клубовій гали Товариства "Січ" о 8-мій год. вечером.

Місячні. Мітінги Другого Відділу "Союза Українських Жінок" відбувають ся в кожду четверту неділю по першім о годині 2-ій по полудни в гали на Райс і Оклей.

Справлене похибки. На стороні 32-гій, в першій стрічці в правім стовпци місто: "то, то біди біда. Чоловік" має бути:

"то, то ще пів біди. Чоловік".

Українська Друкарська і Вид. Спілка
19 E. 7th Street, New York, N. Y.

1918